Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Forsøg til en Fremstilling

af den latinske

Declination og Kjönslære.

Brudstykke af et Manuskript,

udgivet som

Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen i Randers lærde Skole

i September 1841

af

P. Borgen,
Skolens Rector.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Høstrup Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Det Brudstykke, som her leveres, skulde jeg ei have besluttet mig til at udgive, dersom ikke en Omstændighed, som jeg havde forsømt at beregne itide, havde berøvet mig den Tilfredsstillelse, at kunne indbyde til vor Skoles offentlige Examen ved et Arbeide af andet Indhold. Ei heller har det kunnet være mig en behagelig Beskjæftigelse, til nærværende Brug at revidere en Deel af et Manuskript, som er, og nu maa vedblive at være ufuldendt. Det er nemlig bekjendt, at en latinsk Skolegrammatik af Hr. Professor **Madvig** med det Første vil see Lyset; og saa kjært det end vilde have været mig, om Forholdene havde tilladt mig at fuldende et Forsøg, hvilket jeg i sin Tid behandlede med en Varsomhed, der var for ængstelig og nøieregnende til ikke at hindre Arbeidets tilbørlige Fremgang, saa lidet kunde jeg nu, efter modent Overlæg, være tilbøielig til at concurrere med en Forfatter, der upaatvivleligen vil have vidst at løse den foresatte Opgave med al den Sikkerhed og Eiendommelighed, som hans udmærkede Lærdom og Skarpsindighed berettiger til at vente. Jeg bør imidlertid, førend jeg forlader dette Anliggende, benytte den givne Leilighed til at takke de Mænd, der have skjenket de af mig tidligere udgivne Prøver deres velvillige Opmærksomhed. Navnligen har Hr. Biskop **Fogtmann** Krav paa min Erkjendtlighed for de velgrundede og belærende Bemærkninger, hvilke han har været saa god ved privat Meddelelse at tilstille mig;

og ligesom en kortere Anmeldelse af Hr. Adjunct **Trojel** i "Tidsskrift for Litteratur og Kritik" 1840 indeholdt flere vigtigere Berigtigelser, saaledes paaskjønner jeg særdeles den grundige og udførligere Recension, som i samme Tidsskrift for 1839 er leveret af Hr. Mag. **Wesenberg.** Naar sidstnævnte høderlige Recensent skilles fra mig med det Ønske, at jeg i mit Embede "maa vinde Frihed til snart at fuldende mit Arbeide, og give det, hvoraf allerede nu det Allermeste er meget godt, den sidste Politur," da tør jeg vel, efter en saa ærefuld Dom over mit Forsøg, uden Ubeskedenhed bedkjende mig, at jeg ret meget har deelt hans velvillige Ønske; men jeg har overhovedet tilegnet mig den fornødne Resignation til, hvis det saaledes skal føie sig, at give Afkald paa Forfatternavnet, og jeg erkjender, at der allerede er givet mig Meget af Forsynet, naar det alene maatte lykkes mig indenfor Skolens stille Kreds at stifte sandt Gavn for alle dem, hvis Vel og Ære er min og mine Medarbeideres Velsignelse.

At jeg i det ubetydelige Brudstykke, som indeholdes paa de følgende Blade, vilde under andre Omstændigheder have foretaget ikke saa Forandringer saavel i Enkelthederne som i den hele Anordning, og at det i sin nærværende Skikkelse neppe vil finde nogen strængere Recensent end Forfatteren, er en Ytring, som jeg ikke kan undlade at tilføie.

Randers den 8de August 1841.

V. Borgen.

§ 1.

Subſtantivernes genus.

1. Latinerne henførte enhver Gjenſtand, hvad enten den var levende eller livløs, ſandſelig eller blot tænkelig, under et viſt genus (Slægt, Kjøn). Subſtantiverne have ſaaledes følgende 3 genera: *masculinum* (Hankjøn), *femininum* (Hunkjøn), *neutrum* (Intetkjøn).
2. Et Ords genus beſtemmes enten ved dets Bemærkelſe eller ved dets Endelſe.

A. Subſtantivernes genus efter deres Bemærkelſe.

1. Masculina ere Benævnelſerne paa Mandsperſoner, Folkeſlag, Handyr, Maaneder, Vinde og Floder; f. Ex. Iuppiter, Cæsar, consul, pater, Fader, Scytha, aries, en Vædder, aquilo, Nordoſtvind, Aprilis, Tiberis, Helicon.

Anm. 1. Maanedernes Navne ere masc. gen., fordi de egentligen alle ere Adjectiver, henhørende til Subſtantivet mensis, med hvilket de hos gode latinſke Skribenter ſtedſe forbindes, f. Ex. Kalendæ Ianuariæ, Idibus Decembribus.

Anm. 2. Ogſaa Bjergenes Navne angives i Almindelighed ſom masculina; dog, naar mons ikke ſtaaer derved, retter genus ſig efter Endelſen.

Undtagelſer.

a) Nogle Subſtantiver, ſom ei oprindeligen, men kun uegentligen bruges om Mandsperſoner, beholde det genus, ſom tilkommer

dem efter Endelsen, f. Ex. operæ, Arbeidere, auxilia, Hjelpetropper, mancipium, en Træl.

b) Nogle **Floders** Navne ere feminina, tildeels formedelst deres Endelse, f. Ex. Styx, Lethe, Albula, Allia, Duria, Matrŏna, Sagra og endnu flere hos Digterne.

Nogle barbariske Floders Navne forekomme ogsaa som neutra, f. Ex. Elaver, Iader, Muthul.

2. *Feminina* ere Navne paa Øvinder og Hundyr, Lande, Øer, Stæder, Træer, Værter og Ædelstene; f. Ex. Iuno, Dido, regina, mater, capra, Ægyptus, Salamis, Corinthus, cedrus, papyrus, sapphirus.

Anm. Ogsaa de græske diminutiva neutra paa ium, naar de bruges om Fruentimmer, ere feminina, f. Ex. Phanium, Glycerium.

Undtagelser.

a) Af **Landes** Navne ere masculina: Bosporus, Isthmus, Pontus og Hellespontus; neutra ere de paa um og pluralia paa a, f. Ex. Latium, Bactra.

Blandt **Øerne** gives nogle paa um, som ere neutra; ligeledes den ægyptiske Nil-Ø Delta.

b) Af Stæders Navne ere masculina: 1) alle Pluralia paa i, f. Ex. Delphi, Veii. 2) fem paa o: Croto (on), Hippo (regius), Narbo (Martius), Frusino, Sulmo. 3) Tunes, ētis. 4) nogle paa us (gr. *ους* af *ους*), gen. untis, f. Ex. Pessīnus, Selīnus. *Neutra* ere: 1) de paa um eller on, f. Ex. Tusculum, Ilion. 2) Pluralia paa a (gen.-orum), f. Ex. Susa, Ecbatana, Arbela, Leuctra. 3) de paa e og ur af den tredie Declination, f. Ex. Præneste, Tibur. 4) Indeclinabilia paa i og y, f. Ex. Illiturgi, Asty, tilligemed flere barbariske Navne, som Hispal, Gadir o. a. Argos forekommer som neutrum kun i Nominativ og Accusativ; ellers Argi, -orum.

c) Af **Træers** og **Vægters** Navne ere *masculina*: de paa er af den anden Decl., som oleaster, pinaster, og mange paa us, f. Ex. acanthus, amarantus, carduus, dumus, iuncus, scirpus, o. fl.; af 3die Decl.: styrax, ulex, som ogsaa frutex selv. Enkelte forekomme snart som masc., snart som fem., f. Ex. cytisus, raphanus, rubus, vepres o. fl.

Neutra ere de paa um efter 2den Decl., f. Ex. balsamum, og følgende af 3die Decl.: acer, baccar, cicer, laser, papaver, piper, siler, siser, suber, zingiber, robur, tus.

d) Fra Ædelstenenes Navne undtages nogle masculina af 2den Decl., som carbunculus, opălus, og i den 3die: adamas, magnes. Communia ere i den 2den: beryllus, chrysolithus, smaragdus; sardonyx er oftere fem.

Tvende Slags Substantiva ere her særskilt at bemærke med Hensyn til deres genus: *Communia* og *Epicoena*.

a) *Communia* ere saadanne, som, fordi de kunne bruges om begge naturlige Kjøn, ogsaa, med samme Endelse, have tvende grammaticalske *genera*. Til disse henhøre:

1. En stor Deel Personalbenævnelser, der saavel kunne tilkomme mandlige som qvindelige Personer, af hvilke følgende lade sig anføre med meest Sikkerhed: adolescens, affinis, antistes, artifex, auctor, augur, civis, comes, coniux, contubernalis, conviva, custos, dux, heres, hospes, hostis, incola, index, infans, interpres, iudex, iuvenis, martyr, miles, municeps, obses, parens, patruelis, præsul, sacerdos, satelles, testis, vates, vindex.

   Enkelte andre Ord, som exul, opifex, princeps, pugil o. n. fl., lade sig mindre beviisligen anføre som communia.

Anm. Dog have nogle Substantiver, som ifølge deres Begreb kunne bruges om begge naturlige Kjøn, en særegen Form for masc. og fem., i det de vel beholde den samme Stamme, men antage en forskjellig Endelse. Disse kaldes *Mobilia*, og endes i fem. enten paa *trix*, naar masc. paa tor er afledet af et verb. transit., f. Ex. victor, victrix (af vinco), inventor, inventrix (af invenio), eller paa *a*, naar masc. har Endelsen us eller er eller en anden Endelse, f. Ex. coquus — coqua, magister — magistra, tibīcen — tibicina, rex — regina, antistes — antistita. De græske Masculiner paa tes eller ta have Feminin-Endelsen tria, f. Ex. psaltes — psaltria, poëta — poëtria.

2. Nogle Dyrs Navne, der forekomme saavel i masc. som fem., eftersom enten Han- eller Hunkjønnet ved dem skal betegnes, f. Ex. hic bos, Oxen, hæc bos, Koen;

saaledes ogsaa canis, lepus, sus, mus, grus, elephantus o. fl., skjøndt ved nogle af disse masc., ved andre fem. er brugeligere.

Anm. Ogsaa nogle af disse ere mobilia og have en særegen Form for fem., f. Ex. agnus — agna, cervus — cerva, caper — capra, equus — *equa*, gallus — gallina, lupus — lupa, leo — lea og leæna, vitulus — vitula. Uden Forskjel i Betydningen bruges saavel Masculinerne coluber, lacertus, luscinius, simius, som de endnu hyppigere forekommende Femininer: colubra, lacerta, luscinia, simia, hver for sig om begge naturlige Kjøn.

b) *Epicoena* (ἐπίκοινα) ere Benævnelser paa Dyr, som, skjøndt de bruges om begge naturlige Kjøn, kun have eet grammaticalsk genus, enten masc. eller fem., f. Ex. *hic* anser, cancer, corvus, lepus, passer; *hæc* alauda, aquila, felis, aquila, rana. Naar det naturlige Kjøn bestemt skal tilkjendegives, da skeer dette ved Tillæget af Ordene mas eller femina, f. Ex. vulpes mas, vulpes femina.

Anm. Forskjellige fra Epicoena ere de saakaldte *Incerta*, der vel bruges baade som Masculina og Feminina, dog uden at det grammaticalske genus altid udtrykker det tilsvarende naturlige Kjøn, men ofte det modsatte, f. Ex. anguis, dama, talpa, tigris.

3. Neutra ere: 1) alle *Indeclinabilia* (undtagen Mandspersoners og Kvindekjønnets Nomina propria), f. Ex. manna, gummi. 2) Bogstavers Navne, f. Ex. Alpha, Beta, E longum. 3) alle Ord, der kun betragtes som Ord, uden Hensyn til Betydningen, og, uden at være Substantiver, dog træde i Stedet for saadanne (Imperativer, Infinitiver, Adverbier o. desl., ogsaa hele Sætninger), f. Ex. *Roma* est dissyllabum; ultimum *vale; scire* tuum; hoc ipsum *diu* mihi molestum est; *ubi moriare*, est incertum. Dog findes Bogstavernes Navne, forme-

delst det underforstaaede litera, ogsaa undertiden brugte som feminina.

B. Om Substantivernes genus med Hensyn til deres Endelse skal handles under hver enkelt Declination.

§ 2.

Numerus. Casus. Declinatio.

1. Substantiverne have i Latinen, som Nomina i Almindelighed, tvende numeri (Talformer): *Singularis*, som bruges, naar der tales om en enkelt Person eller Ting, og *Pluralis*, som tilkjendegiver, at der tales om flere, f. Ex. liber, Bogen, libri, Bøgerne.

2. For at tilkjendegive de forskjellige Forhold, hvori et Substantiv kan staae til de øvrige Ord af en Tale, gives i Latinen sex forskjellige casus eller Endeformer, der vedhænges Ordstammen. Disse ere: Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus og Ablativus.

Anm. 1. Hvilke Forholde der udtrykkes ved enhver Casus, læres i Syntaxen.

Anm. 2. Nominativus og Vocativus kaldes *casus recti* (uafhængige), de øvrige derimod *casus obliqui*, fordi de betegne et Afhængighedsforhold til et andet Begreb.

3. At forandre et Substantiv efter dets forskjellige casus, kaldes at declinere (bøie); og ifølge Casusformernes Forskjellighed har man antaget fem Declinationes (Bøiningsformer).

Anm. 1. Hvad der bliver tilovers, efter at Casusendelsen er bortkastet, kaldes Ordets Stamme.

Anm. 2. De Ord, som ei kunne declineres, kaldes *Indeclinabilia*.

§ 3.

Almindelige Bemærkninger over Declinationerne.

1. Neutra findes kun i 2den, 3die og 4de Declination, og have 3 lige casus, saavel i Sing. som i Plur., Nominativus, Accusativus og Vocativus.

2. Vocativus er overhovedet, undtagen i 2den Declination, lig med Nominativus.

3. Acc. Sing. endes, undtagen forsaavidt som Neutra af 3die og 4de Decl. gjøre en Undtagelse, altid paa m.

4. Genit. plur. endes i alle Declinationer paa um.

5. Nom., Acc. og Voc. Plur. ere hverandre lige i 3die, 4de og 5te Decl.

6. Dat. og Abl. Plur. have i alle Declinationer samme Form.

7. Naar et Nomen er sammensat af tvende casus recti, declineres begge Dele, f. Ex. respublica, gen. reipublicæ, Acc. rempublicam o. s. v.; er det sammensat af en casus rectus og en casus obliquus, declineres kun casus rectus, f. Ex. paterfamilias, Gen. patrisfamilias, Dat. patrifamilias o. s. v.; og er det sammensat af tvende casus obliqui, declineres ingen af Delene, f. Ex. huiusmodi i alle casus.

8. I første, anden og tredie Declination forekomme Substantiver af græsk Oprindelse, hvis Declinationsmaade afviger mere eller mindre fra den latinske og ved særskilte Exempler skal vises.

§ 4.

Første Declination.

1. I den første Decl. gives kun een ægte latinsk Endelse: *a*, gen. *ae*, derimod tre græske: *ē*, *ās* og *ēs*.

Sing. Nom. mensa, Gen. -ae, Dat. -ae, Acc. -ām, Voc. -ă, Abl. -ā.

Plur. Nom. mensae, Gen. -ārum, Dat. -īs, Acc. -ās, Voc. -ae, Abl. -īs.

Exempler: causa, epistola, fossa, hora, lingua, mola, poena, sagitta, stella, uva, victoria.

Anm. 1. Genitivus Sing. har i den ældre Latin endt paa as, hvilken Form endnu har vedligeholdt sig i Sammensætningen af Ordet familia med pater, mater, filius og filia, f. Ex. paterfamilias, patresfamilias, filiosfamilias. Ligeledes mærkes den forældede digteriske Form af Gen. Sing. paa āi (den opløste Diphthong ae eller ai), f. Ex. aulai, aurai, pictai.

Anm. 2. I Gen. Plur. af Patronymica paa es og adskillige Composita af colo og gigno, samt nogle faa Folkenavne bruge Digterne ofte Endelsen um istedetfor arum, f. Ex. Aeneadum, Dardanidum, coelicolum, terrigenum, Lapithum for Aeneadarum o. s. v. Ogsaa i Prosa forekomme saadanne Genitiver, som amphorum, drachmum for amphorarum, drachmarum.

Anm. 3. I Dat. og Abl. Plur. kunne nogle Ord, for at adskilles fra de ligelydende Dat. og Abl. Plur. af de tilsvarende Masculiner efter 2den Decl., antage Endelsen *abus* for *is*, nemlig: anima, dea, filia, liberta, nata, samt mula, equa, asina. Dog foretrækkes i Almindelighed den regelmæssige Form paa is, især hvor Forskjellen i Kjønnet tydeligen sees af Sammenhængen, og kun deabus og filiabus ere at anbefale.

I ambabus og duabus har denne Form vedligeholdt sig som den sædvanligste.

2. De græske Ord paa ē, ās og ēs stemme overeens med den latinske Declination af Ordene paa a i Dat. Sing. (de paa as og es ogsaa i Gen. Sing.) og i hele Plur., men afvige derfra i de øvrige Casus i Sing.

Sing. Nom. epitomē, Gen. -ēs, Dat. -ae, Acc. -ēn, Voc. -ē, Abl. -ē.

Plur. Nom. epitomae, Gen. -ārum, Dat. -is, Acc. -ās, Voc. -ae, Abl. -īs.

Exempler: aloe, crambe, Circe, Danae, Phoenice.

Sing. Nom. Aeneās, Gen. -ae, Dat. -ae, Acc. -am ell. ān, Voc. -ā, Abl. -ā.

Exempler: Boreas, tiaras, Midas, Perdiccas.

Sing. Nom. Anchisēs, Gen. -ae, Dat. -ae, Acc. -ēn, Voc. -ē eller ā, Abl. -ē.

Exempler: anagnostes, dynastes, Thersites, Priamŷdes.

Anm. 1. Mange af disse græske Ord antage tillige den latinske Endelse; og saaledes sige vi ligesaa vel grammatica, rhetorica, dialectica, Helena, Philocteta, som grammatice, rhetorice o. s. v.

Anm. 2. Ikke alle græske Ord paa es (ης) gaae efter den første Decl., men kun fornemmeligen Appellativa, Patronymica, Gentilia paa ātes, ītes, ōtes og mange Nomina propria. Efter den tredie Decl. gaae de fleste Nomina propria, især de, som oprindeligen vare Patronymica, f. Ex. Alcibiades, Euripides, Miltiades, og alle barbariske Navne, som Cambyses, Xerxes, Ganges, og overhovedet alle de, som i Græsken have Gen. ηος. I mange af disse Ord blive Former af den 1ste og 3die Decl. brugte ved Siden af hinanden.

Genus.

3. Feminina ere Ordene paa *a* og *e*, f. Ex. via, musice; Masculina de paa *as* og *es*, f. Ex. tiaras, cometes.

Undt. Paa *a* ere Masculina: 1) de, som efter Bemærkelsen bør være det, (see § 1, 2) hvortil ogsaa høre saadanne, som, skjøndt de ogsaa kunne anvendes om Fruentimmer, dog oftest forekomme om Mandspersoner, som advĕna, aurīga, parricīda; 2) Hadria eller Adria, det adriatiske Hav.

§ 5.

Anden Declination.

1. Den anden Declination har fem latinſke Endelſer: er, ir, ur, us, um, og tre græſke: os (ŏs og ōs), on, eus.

Anm. Endelſerne er, ir, us, um ere vel egentligen fremkomne af Endelſerne *os* og *ov* i den 2den græſke Declination, hvilke i Latinen ſom oftеſt ſtrax gik over til us og um, f. Ex. taurus, Pyrrhus, theatrum, ſaaledes at Endelſen us i Ordene paa erus og irus efterhaanden bortfaldes. Paa ir findes kun Ordet vir med dets compoſita, f. Ex. levir, duumvir, ſamt Folkenavnet Trevir, paa ur kun Adjectivet satur.

2. a) *Sing.* Nom. puer, Gen. puerī, Dat. – ō, Acc. – um, Voc. puer, Abl. – ō.
Plur. Nom. puerī, Gen. – ōrum, Dat. – īs. Acc. – ōs, Voc. – ī, Abl. – īs.

Sing. Nom. liber, Gen. librī, Dat. – ō, Acc. – um, Voc. liber, Abl. – ō.
Plur. Nom. librī, Gen. – ōrum, Dat. – īs. Acc. – ōs, Voc. – ī, Abl. – īs.

Anm. De fleſte af Ordene paa er bortfalde det korte e foran r, f. Ex. ager, (agri); ſaaledes ogſaa aper, arbiter, auster, cancer, coluber, culter, faber, liber, magister, minister, ligeledes Nom. propr. paa er, f. Ex. Alexander, – dri, og mange Adjectiver, ſom æger, creber, macer, pulcher, tæter o. fl. Kun følgende beholde e: adulter, gener, puer, socer, vesper, Liber (Guden Bacchus) og liberi, – orum, Børn; endvidere Adjectiverne asper, lacer, liber, miser, prosper og tener; ſamt compos. af fero og gero, f. Ex. Lucifer, armiger, og Ordene Presbyter, Iber, og Celtibēr (Plur. Celtibēri). Begge Former bruges i Muleiber og dexter.

Flere Exempler til Øvelſe kunne tages af de i Anmærkningen anførte Ord.

---

b) *Sing.* Nom. gladius, Gen. -ī, Dat. -ō, Acc. um, Voc. -ĕ, Abl. -ō.

Plur. Nom. gladiī, Gen. -ōrum, Dat. -īs, Acc. -ōs, Voc. -ī, Abl. -īs.

Sing. Nom. bellum, Gen. -ī, Dat. -ō, Acc. -um, Voc. -um, Abl. -ō.

Plur. Nom. bellă, Gen. -ōrum, Dat. -īs, Acc. -ă, Voc. -ă, Abl. -īs.

Exempler paa *us:* annus, corvus, fluvius, hortus, morbus, nuntius, oculus, populus, rivus, ursus; — paa *um:* collum, donum, folium, miraculum, negotium, proelium, regnum, sepulcrum, signum, vinculum.

Anm. 1. Gen. Sing. af Nomina propria og appellativa paa ius og ium blev i det latinſke Sprogs bedſte Tidsalder ikke dannet paa ii men paa et enkelt i, f. Ex. Virgilius, Virgĭli, filius, fili, ingenium, ingĕni, med Accenten paa næſtſidſte Stavelſe. Adjectiverne paa ius gjøre en Undtagelſe, f. Ex. egregius, egregii.

Anm. 2. I Voc. Sing. have Ordene paa us en ſæregen Endelſe ĕ, ſom dominus, *dominĕ*. Dog undtages herfra: a) Deus, ſom har Deus; b) Nomina propria paa ius, ſom danne deres Voc. ved at bortkaſte Endelſen us, f. Ex. Virgilius, Virgĭli, Valerius, Valĕri, med Accenten paa trediesidſte Stavelſe, Terentius, Terenti, Pompeius, *Pompēi*, Caius, Caï (ſom om Nom. havde endt paa ĭus); c) Appellativerne filius og genius, Voc. fili, geni, ſamt Pron. meus, Voc. mi. Derimod have Nomina propr. paa ĭus (gr. εως), de øvrige Appellativa og Adiectiva, ſamt de ſom Nomina propria brugte Adjectiver regelmæssigen ĕ, f. Ex. fluvius, fluvĭe, pius, pĭe, Cynthius, Cynthie. Naar Endelſen us er fremkommet ved Contraction af det græſke οος, da har Voc. u, f. Ex. Panthus (*Πάνθοος*), V. Panthu (*Πάνθοε* contr. *Πάνθου*).

Anm. 3. Gen. Plur. har i nogle Ord, iſær ſaadanne, ſom betegne **Penge, Maal** og **Vægt**, ſædvanligen Endelſen um iſtedetfor orum, f. Ex. nummum, sestertium, denarium, medimnum, modium, iugerum, talentum, for nummorum e. ſ. v. Ogſaa i andre Ord, og iſær i viſſe Forbindelſer, bliver denne Endelſe hyppigen brugt, f. Ex. præfectus fabrum for fabrorum. Digterne udſtrakte denne Friheд endnu videre, navnligen ved Folkenavne.

Anm. 4. Ordet deus declineres i Plur. saaledes: Nom. og Voc. dei dii og di, Gen. deorum og deum, Dat. og Abl. deis, diis og dis. Formerne med i ere de brugeligste.

3. a) De græske Ord paa ŏs og ŏn, (af den anden gr. Decl. paa ος og ον) declineres ganske som de latinske Ord af denne Decl. paa us og um. I Nom. og Acc. Sing. findes ofte baade den latinske og græske Endelse, f. Ex. Paros, Parus, Acc. Paron, Parum; Ilion, Ilium; ligeledes undertiden i Gen. pl. af Neutra, f. Ex. Georgicōn, Georgicorum.

b) De græske Ord paa ōs (langt o), som i Græsken gaae efter den attiske anden Declination paa ως, rette sig i Latinen enten ganske efter denne, eller antage tillige latinske Former.

c) Ordene paa eus (af den græske 3die Decl. paa ευς) bøies i Latinen helst efter den anden, medens de græske Former fornemmeligen forbeholdes Digterne. Dog er i Vocativ Formen eu alene brugelig, ligesom ogsaa den græske Accusativ paa ĕă hyppig forekommer hos Prosaisterne.

ŏs.

Sing. Nom. Delŏs eller us, Gen. – i, Dat. – o, Acc. – ŏn eller – um, Voc. – e, Abl. – o.

ŏn.

Sing. Nom. symbŏlŏn (eller um), Gen. – i, Dat. – o, Acc. – on eller um, Voc. – ŏn eller um, Abl. – o.

ōs.

Sing. Nom. Androgeōs, Gen. – i eller ō, Dat. – ō, Acc. – ōn eller ō, Voc. – ōs, Abl. – ō.

eus.

Sing. Nom. Orpheus, Gen. – ĕī, – i, – eos, Dat. – eo, – ei, – i, Acc. – eum, – ea, Voc. – eu, Abl. – eo.

Exempler paa *ŏs*: Rhodos, Samos, Tenedos; paa *ŏn*: lexicon, enchiridion, evangelion, orgănon; paa *ōs*: Athos, Ceos, Cos; paa *eus*: Achilleus, Atreus, Perseus, Piraeeus, Theseus.

Anm. 1. Til den græske Decl. henhører ogsaa det af *oos* opstaaede Endelse ŏus, f. Ex. Alcinous, eller ved Contraction ūs, f. Ex. Panthūs. Den bøies efter den lat. Endelse us, paa det nær, at Voc. i dem paa us har u, f. Ex. Panthus, Panthu (see ovenfor § 5, 2, Anm. 2).

Anm. 2. Blandt Ordene paa ōs er Androgeōs det eneste Exempel, der i Gen. foruden i ogsaa har Endelsen ō. I nogle af disse Ord findes ogsaa Former efter den 3die Decl., f. Ex. Acc. Androgeona, Athonem, Abl. Athone.

Anm. 3. Nogle af Ordene paa eus declineredes alene efter den 3die Decl., f. Ex. Typhōeus. Ved Siden af denne Endelse bestod ogsaa Endelsen es (gr. ης, Gen. ου); saaledes declineres Perseus af Livius efter Orpheus, men af Cicero som Anchises, altsaa N. Perses, Gen. Persæ o. s. v.

Genus.

4. Masculina ere Ordene paa er, ir, ur, us, ŏs, ōs og ūs; f. Ex. ager, oculus, scorpiŏs, Athōs, cataplūs.

Neutra ere de paa um og on, f. Ex. documentum.

Undt. Paa us ere feminina 1) af latinske Ord: alvus, colus, domus, humus og vannus; 2) af græske Ord: Composita af *ὁδός*, f. Ex. exŏdus, methŏdus, periŏdus, synŏdus; endvidere en Mængde Ord, som i Græsken egentligen ere Adjectiver, og ved hvilke Substantiver fem. gen. underforstaaes, f. Ex. abyssus, antidŏtus, apostrŏphus, atŏmus, dialectus, diamĕtrus, diphthongus, erēmus, paragrăphus, perimĕtrus o. n. fl. Ved enkelte af disse er Masculinum ikke uden Exempel.

Som Communia kunne mærkes: epōdus, fasēlus, barbĭtus ell. barbitos (os) og pharus.

Neutra ere: pelagus, virus og vulgus, hvilket sidste undertiden forekommer som Masculinum.

§ 6.

Tredie Declination.

1. Den tredie Declination endes i Nominativus deels paa Vocalerne a, e, i, o, y, deels paa Consonanterne c, l, n, r, s, t, x. Af disse Endelser ere nogle blot latinske, andre derimod enten udelukkende græske, eller fælleds baade for den latinske og græske Declination.

2. a) *Masculina* og *Feminina:*

Sing. Nom. honŏr, Gen. honōrĭs, Dat. -ī, Acc. -ĕm, Voc. honŏr, Abl. -ĕ.

Plur. Nom. honōrēs, Gen. -um, Dat. -ĭbŭs, Acc. -ēs, Voc. -ēs, Abl. -ĭbŭs.

Saaledes f. Ex.: pater, G. patris, D. patri &c., — homo, G. hominis &c.; — nubes, G. nubis &c.; grex, G. gregis &c.

b) *Neutra.*

Sing. Nom. æquor, Gen. æquŏris, Dat. -i, Acc. æquor, Voc. æquor, Abl. -ĕ.

Plur. Nom. æquoră, Gen. -um, Dat. -ibus, Acc. -ă, Voc. -ă, Abl. -ibus.

Saaledes f. Ex.: mare G. maris &c., Nom. plur. maria &c.; — carmen, Gen. carminis &c., Nom. pl. carmina &c.; — poëma, G. poëmatis &c., Nom. pl. poëmata &c.

Anm. Efter disse Exempler declineres ogsaa de øvrige latinske Endelser, samt de græske, der have antaget den latinske Declination. Kun bør man iagttage de forskjellige Endelsers særegne Formation af Genitivus, samt de enkelte Afvigelser, som i nogle af de øvrige Casus maatte finde Sted. (See nedenstaaende Regler, af hvilke ogsaa flere Exempler til Øvelse kunne tages).

A. Genitivus Singularis.

De øvrige Declinationer have allerede i Nominativ en bestemt Stamme, der bliver uforandret ved Tilføielsen af de

andre Casusendelser, f. Ex. N. caus-a, Gen. caus-æ, o. s. v. N. hort.-us, Gen. hort-i, o. s. v. Men i den tredie Declination er dette kun Tilfældet med de færreste Ord, f. Ex. N. nub-es, Gen. nub-is; N. av-is, Gen. av-is. Som oftest derimod fremtræder her den egentlige Stamme først i Genitiv ved Bortkastelse af Casusendelsen is, hvorimod denne Stamme i Nominativ ved de forskjellige Forandringer af Vocaler og Consonanter, som foranlediges ved deres Sammensmeltning med Endelsen, har mistet sin oprindelige Form. Det er derfor nødvendigt, for at kunne bøie et Ord efter denne Decl., at Genitivus er givet tilligemed Nominativus; i hvilken Henseende man vel bør mærke følgende Oversigt, der indeholder de forskjellige Nominativ-Endelser med deres tilsvarende Genitiver, saaledes, at det paa ethvert Sted er bemærket, hvilken Forandring der i Nom. er foregaaet med den oprindelige Stamme.

Nom. *ă*. Gen, -*ătis* (t bortkastet af Stammen) f. Ex. poëma, poëmăt-is, stemmă, stemmăt-is. Alle Ordene paa a ere af græsk Oprindelse.

Undt. oxygăla, oxygalăct-is.

Nom. *e*, Gen. *is* (e føiet til Stammen) f. Ex. mare, măr-is, cubile, cubil-is.

Undt. Cære, G.-ĭtis og ētis. Cepe ansees for indecl., dog findes ogsaa cepa, -æ efter 1ste Decl.

Nom. *i*, enten indecl., f. Ex. gummi, eller Gen.-*is*, f. Ex. sinapi, sinapis.

Undt. Composita paa meli have melitos, f. Ex. melomeli, g.-melitos.

Nom. *o*, 1) G.-*onis* (n bortkastet) enten med langt o, f. Ex. leo, leōn-is, prædo, prædōn-is, sermo o. fl., og alle paa io, f. Ex. ratio, ratiōn-is, pugio, pugion-is, undtagen Anio, -enis, Nerio, -enis, samt de, der ere

komme af de græske Ord paa *ων* G. *ωνος*, f. Ex. Plato, -ōnis, undtagen Apollo-ĭnis, og af dem paa *ω*, naar de flecteres efter den lat. Decl.: f. Ex. Iuno, -ōnis; — eller med kort o, hvortil høre de fleste Folkenavne, f. Ex. Saxŏnes, Macedŏnes, undt. Lacōnes, Iōnes og nogle flere. 2) ĭnis (n bortkastet og Vocalen forandret), hvortil høre feminina paa do og go, f. Ex. consuetudo, -ĭnis (undt. unĕdo, -ōnis), og følgende andre: cardo, ordo, margo, homo, nemo, turbo; ligeledes Apollo. Særskilt mærkes caro, G. carnis.

Nom. *y*, Gen. *yis*, contr. *ys*, (Stammen uforandret), f. Ex. misy, Gen. misyis (eller contr. misys) og misyos. Ordene paa y ere af græsk Oprindelse og forekomme sjeldnere som indeclinabilia.

Nom. *c*, Gen. *cis* (Stammen uforandret). Det eneste Exempel er alec eller allec (ogsaa allex). Gen. allec-is. Lac har lactis af den gl. Nom. lacte.

Nom. *l*, Gen.-*lis* (Stammen uforandret, undt. i den paa el, hvor et l er bortfaldet); altsaa 1) N.-*al*, Gen.-*ālis*, f. Ex. animal, vectīgal. Alle disse Ord ere oprindeligen Neutra af Adjectiver paa ālis, āle. Kort a have sāl, G. sălis, puniske Mandsnavne, f. Ex. Hasdrubal, og geographiske Navne, f. Ex. Hispal. 2) Nom. *el*, Gen.-*ellis*; de eneste Expl. ere fel, fellis og mel, mellis. Men de ikke-græske Navne paa el, have G.-ēlis, f. Ex. Danīēl. 3) Nom. *il* og *ul*; G.-ĭlis og ŭlis; f. Ex. vigil, consul. 4) Nom. ol, Gen.-ōlis, hvor det eneste lat. Ex. er sōl.

Nom. *n*, Gen.-*nis* altsaa 1) Nom.-ān, Gen.-ānis (St. uforandret). Hertil høre kun græske Ord, f. Ex. pæan, Acarnan. 2) Nom. *ĕn*, G. *ĭnis*, (i forandret til e), f. Ex. cārmĕn, numĕn; hvorimod Nom.-ēn har Gen.-

ēnis; f. Ex. liēn, ren, ſamt de græſke, f. Ex. attagen, splen, Siren o. ſl. **Undt.** Philopoemēn, -ĕnis, Hymen, -ĕnis. 3) Nom. -īn og ȳn, G. -ınis og ȳnis, lutter græſke Ord, f. Ex. delphin, Phorcyn. 4) Nom. ōn; ligeledes blot græſke Ord, der efter den græſke Genitiv-Endelſe have i Latinen a) -ōnis eller ŏnis (gr. *ωνος* ell. *ονος* (f. Ex. Solon, G. -ōnis, Agamemnon, Gen. -*ŏnis*, Ixion G. -*ĭnis*. Orīon har baade -*ōnis* og *ŏnis*. Dog have de fleſte græſke Ord paa *ων*, *ωνος*, med Undtagelſe af Stæders Navne, i Lat. hellere Nominativ-Endelſen o, f. Ex. Hiero, Plato. b) -*ontis*, (gr. *ωντος* eller *οντος*) f. Ex. Xenophon, scazon. Ogſaa Charon har -*ontis*, ſkjøndt i Græſken *ωνος*.

Nom. *r*, Gen. -*ris*. a) N. *ar*, Gen. -*āris* (St. uforandr.), hvortil alle de Ord høre, der oprindeligen ere Neutra af Adjectiver paa āris, āre, f. Ex. calcar, torcular. Nogle enkelte have ăris, ſom lār, par, med Composita, bacchar, iubar, nectar, salar; Cæsar, Hamilcar o. desl., ſamt geogr. Navne, ſom Nabar. **Undt.** far. G. farris, hepar, hepătis. b) Nom. *er*, G. -*ĕris* (St. uforandr.), f. Ex. carcer, mulier. Men -*ris* (ſyncop. for *ĕris*) have de lat. Ord paa ter (undt. later), f. Ex. pater, patris, venter; ligeledes falacer, imber, Insuber og Maaneders Navne paa er, f. Ex. October. De græſke Ord paa ēr rette ſig efter Græſken, og have enten -*ēris* eller (dog kun i nogle faa Ord) *ĕris*, f. Ex. charactēr, charactēris, aër, ăĕris, ligeledes crater, cratēris og vēr, vēris, ſom oprindeligen græſke. **Uregelm.** ere iter, itineris, og Iuppiter, Iovis.

Nom. *ir*, Gen. *ĭris*, f. Ex. Gadir, -ĭris.

Nom. *or*, G. -*ōris* (St. uforandr.) f. Ex. amor, soror. Kun arbor og de tre Neutra ador, æquor og marmor

ſamt Adject. memor have -ŏris; ligeledes de gr. Ord (ωρ-ορος), f. Ex. Hector, rhetor. Undt. cŏr, g. cordis, med Compp., f. Ex. concors, concordis.

Nom. *ur*, G. -*uris* (St. uforandr.), f. Ex. fulgur; kun fūr har fūris. De 4 Neutr. cbur, femur, iecur, robur, have *ŏris*, ſ. cbŏris o. ſ. v., og af iecur findes tillige Formerne iecinŏris, iocinŏris, iocinĕris.

Nom. *yr*, g. -*yris* (St. uforandr.), f. Ex. martȳr; forekommer kun i græſke Ord.

Til Ordene paa s henhøre Endelſerne as, es, is, os, us, ys, æs, aus og de paa s med foregaaende Conſonant.

Nom. *as* af de lat. Ord i G. -*ātis* (s tilfoiet Stammen, og foran ſamme bortkaſtet t), f. Ex. ætas, ætātis, og overhovedet alle Ord paa tas; ligeledes Nomina propria paa -nas, f. Ex. Mæcenas, og gentilia paa as, f. Ex. Arpīnas. Undt. cre: anas, anātis, mas, māris, vas, vădis; vās, vāsis; as, assis. Af de græſke Ord paa as, have Maſculinerne -*antis*, f. Ex. gigas, gigantis; Femininerne -*ădis*, f. Ex. Pallas, Pallădis; Neutra -*ădis*, f. Ex. artocreas, artocreătis.

Nom. *es*, Gen. 1) *is* (St. uforandr.), f. Ex. clades, fames. 2) -*ĭtis* (s foiet til Stammen med forandret Vocal og t bortkaſtet), f. Ex. antistes, antistĭtis, eques, miles o. ſl. 3) -*ĕtis* (s foiet t. St. og det foregaaende t bortkaſtet), f. Ex. abies, abiĕtis, interpres. 4) -*ētis*, f. Ex. quies, quiētis, ligeledes inquiēs, requies, ſamt de græſke Ord (ης, G. ητος) ſom lebes, magnes, tapes, og adſkillige Navne, f. Ex. Cres, Dares o. ſl., af hvilke dog nogle ogſaa have is, f. Ex. Chremes, Thales. 5) *ĭdis* (s foiet t. St., det foreg. d bortk. og i forandr. til e), obses, obsidis, præses. 6) *ĕdis* (s tilf. og det

foreg. d bortf.) have pēs, pĕdis med compp., f. Ex. bipes, sonipes. 7) *ēdis* have heres og merces. Særskilt mærkes: bes, bessis og Ceres, Cerĕris.

Nom. *is* har som oftest i Gen. – *is.* (St. uforandr.), f. Ex. avis, piscis, samt de græske Ord, der i Gen. have *ιος* eller *εως*, f. Ex. basis, Lachesis, tilligemed Adj. paa is, e. Men 1) – *ĭdis* (s tilf. og det foreg. d bortf.) have følgende: capis, cassis (Hjelm), cuspis, lapis, promulsis, Tigris, f. Ex. lapĭdis o. s. v., ligeledes de græske Ord, som i Gen. have *ĭδος*, f. Ex. ægis, pyramis. 2) – *īdis* have de græske (G. *īδος*) f. Ex. apsis, sphragis. 3) – *ītis* (s tilf. og det foreg. t bortf.) have kun lis, Dis, Quiris og Samnis, Pl. Quirītes, Samnītes. 4) – *ĕris* (Stammens r forandr. til s og det foreg. e til i) have kun cinis, cucumis, pulvis og vomis (bedre vomer); f. Ex. cinĕris o. s. v. 5) – *īnis* have de græske af Nom. *ις*, G. *ῑνος*, f. Ex. delphis, Salamis. 6) – *entis* have de af den græske Nom. *εις*, G. *εντος*, f. Ex. Simois, Simoentis. Særskilt mærkes: sanguis, G. sanguinis; men Compos. exsanguis har exsanguis; glis, G. glīris; semis, G. semissis (sammensat med as, assis); Charis har Charĭtis, men Compp. have ĭdis, f. Ex. Eucharis.

Nom. *ōs*, Gen. – *ōtis*, (s tilf. og det foreg. t bortf.), f. Ex. cos, dos, nepos, sacerdos. Men 1) *ōris* have flos, glos, mos, ōs (Mund), ros, som ogsaa honōs og lepōs (ogsaa honŏr og lepŏr). 2) *ōis* have nogle græske Ord, nemlig: herōs, Minōs, Trōs. Særskilt mærkes: custos, *custōdis;* bos, *bŏvis;* ŏs, *ossis* (Been, Knokkel); Adjectiverne: compos, *compŏtis* og impos, impŏtis.

Nom. *us*, G. 1) – *ĕris* (Voc. forandret og r gaaet over til s), f. Ex. foedus, genus, vulnus, o. fl., hvilke, med

Undt. af Venus, samtl. ere Neutra, og have us kort i Nom. 2) – *ŏris* (ligeledes Vocalen forandret og r gaaet over til s) have de Ord corpus, decus, dedecus, facinus, fenus, frigus, lepus, litus, nemus, pecus (som neutr.), pignus, stercus, tempus, tergus, hvilke ligeledes, med Undtagelse af lepus, alle ere Neutra og have us kort i Nom. 3) – *ūris* (r forandret til s) have, foruden tellus, følgende Eenstavelses-Ord med langt u i Nom.: crus, ius, mus, pus, rus, tus. 4) – *ŭris:* Ligus, Ligŭris af Biformen Ligur. 5) – *ūdis* (s føiet til Stammen med Bortkastelse af det foregaaende d) have de Ord incus, palus, subscus. 6) – *ĭdis* har pecus (som fem.). 7) – *ūtis* (s tilføiet, t bortkastet) have iuventus, salus, senectus, servitus, virtus, i hvilke Nominativ-Endelsen us er lang. 8) – *ūs* (s tilføiet) have grus og sus. 9) – *ūntis* have nogle gr. Navne paa Stæder, Bjerge og Floder (gr. *οῦς*, G. *οῦντος*, contr. af *όεις*, – *όεντος*), f. Ex. Opus, Trapezus, Selinus, som alle have us langt i Nom. 10) – *ŏdis* have de græske Ord paa *pūs*, der ere comp. af *πούς*, f. Ex. tripus, Oedipus, der ogsaa kunne gaae efter 2den Decl.; men polypus gaaer alene efter den 2den. Særskilt mærkes rhus, G. rhois.

Nom. *ys* (blot græske Ord), G. 1) – *yis*, contr. – *ȳs*, f. Ex. chelys, Libys. 2) – *ydis* have chlamys, pelamys, achlys.

Nom. *æs*. De eneste Exempler ere: æs, G. æris og præs, G. prædis.

Nom. *aus*, G. – *audis* (s tilføiet med Bortkastelse af d) som fraus, laus, hvilke ere de eneste Expl.

Af Ordene paa es med foregaaende Consonant have 1) de paa *ls*, *ns* og *rs* i Gen. – *ltis*, – *ntis* og *rtis*, (s tilføiet med Bortkastelse af den foregaaende Consonant), f. Ex. puls, pultis (det eneste Exempel af denne Endelse),

frons (Pande), frontis, mons, montis; ligeledes Participia paa ns, f. Ex. legens, legentis; pars, partis. Dog undtages frons (Løv), glans, iuglans og libripens, der have *dis*, f. Ex. fron*dis*, samt Adjectiverne concors, discors, misericors, f. Ex. concordis. Tiryns har efter det Græske Tiryn*this*. 2) de paa *bs*, *ps* og *ms* i Gen. – *bis*, – *pis* og – *mis* (s føiet til Stammen), f. Ex. trabs, urbs, Arabs; Ops, stips, stirps; hiems (eneste Ex. af denne End.). Cælebs har *cælibis*; ῥpis (Voc. forandret) have adeps og de Ord paa ceps af capio, f. Ex. municeps, munici*pis*, particeps, partici*pis*, undt. auceps, der har auc*upis*; men de paa ceps af caput have *ipitis* f. Ex. anceps, anci*pitis*. De græske Ord rette sig efter hiint Sprog, f. Ex. Cyclops, Cyclo*pis*, Pelops, Pelŏ*pis*, gryps, gry*phis*.

Nom. *t* findes kun i Ordet caput, G. cap*itis* (Voc. forandret) samt i dets Compp. occiput og sinciput.

Ordene paa *x* med foregaaende Vocal, i hvilke s overalt er føiet til Stammen og sammensmeltet med den foregaaende Consonant.

Nom. *ax*, Gen. 1) *–ācis*, f. Ex. fornax, pax; 2) *–ăcis*, have kun sax og nogle græske Ord, f. Ex. corax, climax; 3) – *actis*, hvortil høre Mandsperſoners Navne paa – nax (Compp. af ἄναξ), f. Ex. Astyanax, Astyan*actis*.

Nom *ex*, G. 1) *–ĭcis*, f. Ex. iudex, iud*icis*, latex; men vibex har vib*ĭcis*; 2) – *ĕcis* have nex, foenisex og resex samt det ubrugel. Nom. prex; 3) – *ēcis* have alex ell. halex, vervex og myrmex; 4) – *ĕgis* have aquilex, grex og Lelex; 5) – *ēgis*: lex og rex med Compp. Særskilt mærkes: remex, rem*ĭgis*; senex, sen*is*; supellex, supellec*tilis*.

Nom. *ix*, G. 1) – *īcis*, f. Ex. cervix, cicatrix, cornix, coturnix, perdix, phoenix, radix, spadix; endvidere feminina paa – trix, f. Ex. nutrix, victrix, samt Adjectiverne felix og pernix. 2) – *ĭcis*, f. Ex. calix, filix, fornix, larix, pix, Cilix. Særskilt mærkes strix, str*ĭgis*, og ligeledes, efter sædvanlig Antagelse, de barbariske Navne, som Dumnorix, Orgetorix; mastix, mast*ĭchis*; nix, ni*vis*.

Nom. *ox*, G. – *ōcis*, f. Ex vox, vōcis, celox, celōcis. Men – ŏcis have Cappădox og Adjectivet præcox. Nox har no*ctis*, Allŏbrox, Allobr*ŏgis*.

Nom. *ux*, G. – *ūcis*, f. Ex. dux, ducis; nux, nucis o. fl. Men ūcis have lux og Pollux. Coniux har coniŭgis; frŭgis af den ubr. Nom. frux.

Nom. *yx*. Ordene paa yx rette sig efter Græsken, og have 1) – *ўcis*, f. Ex. calyx, Eryx; 2) – *ycis*, f. Ex. bombyx, sandyx, Ceyx; 3) – *ўgis*, f. Ex. Iapyx, Pteryx, Styx; men coccyx har – *ygis*; onyx og sardŏnyx have – *ўchis*.

Nom. – *aex*. Det eneste Ord af denne Endelse er faex, G. faecis.

Nom. – *aux*. Det eneste Exempel er det ubrugelige faux, som i Pl. har fauces.

Ordene paa *x* med foreg. Consonant have i Gen. enten – *cis*, f. Ex. arx, calx, falx, lanx, merx, G. ar*cis* o. s. v. eller (i de græske Ord) – *gis*, f. Ex. phalanx, sphinx, syrinx, G. phalan*gis* o. s. v.

B. Dativus Singularis.

Oprindeligen synes denne Casus i den tredie Decl. (saaledes som Tilfældet er i den anden og overalt i Pluralis) at have havt samme Endelse som *Abl.*, enten i eller e, f. Ex. aere for aer*i*, iure for iuri. Senere derimod beholdes En-

belſen ı ſom ſæregen for Dativus, og ĕ ſom almindeligere for Abl.

Anm. Ordene paa ys, og uden Tvivl ogſaa de paa y, ſammentrak undertiden Dat. Sing. - yi til ȳ, f. Ex. Ityȳ for Ityi, misȳ for misyi.

C. Accusativus Singularis.

1. I Acc. Sing. have mange Ord paa *is* End. *im* iſtedetfor *em*, nemlig:

a) Følgende latinſke Nomina appellativa, hvis Gen. er lig med Nom., amussis, buris, cucumis, ravis, sitis, tussis og vis.

Oftere *im* end em have: febris, pelvis, puppis, restis, secūris og turris.

Oftere *em* end im have: clavis, messis, navis, sementis og strigilis.

b) alle de fra det græſke Sprog overførte Nomina propria og appellativa, ſom i hiint Sprog danne deres Accuſ. paa *ιν* af Gen. *εως* ell. *ιος*; f. Ex. basis, poësis, Neapolis, Maeotis.

Anm. De Ord, ſom i Græſken, foruden End. *ιν*, ogſaa have *ῖδα* i Acc. af Gen. *ῖδος*, kunne ogſaa i Lat., ſkjøndt ſjeldnere, danne en Acc. paa - idem, f. Ex. Alcestis, Iris; men de, ſom i Græſken kun have *ίδα* af Gen. *ίδος* kunne ogſaa i Lat. kun danne deres Acc. paa - idem, f. Ex. pyramis, Chalcis. Ligeledes bør det mærkes, at iſær Digterne ofte have betjent ſig af den egentl. græſke Acc.-Form paa - in.

c) De ikke-græſke Nomina propria af Floder og Stæder, hvis Gen. er lig med Nominat.; f. Ex. Albis, Tiberis, Hispalis.

2. Ordene paa *ys* danne deres Acc. i Overeensſtemmelſe med deres Gen. ſaaledes, at de, der i Gen. have - *yis* faae i Acc. - ym (ſdr. af - yem), f. Ex. chelys, Acc. chelym,

og de, der i Gen. have - ydis, faae i Acc. - ydem, f. Ex. chlamys, Acc. chlamydem.

D. Ablativus Singularis.

Denne Casus endes i Alm. paa *ĕ*; dog have nogle Ord *i*, andre baade *e* og *i*.

1. *i* alene have følgende:
   a) Neutra paa *e*, *al* og *ar*, f. Ex. mare, monile; vectīgal, vectigāli; calcar, calcāri; par, pări; dog har rete baade *e* og *i*. Men *e* alene have sal, sar, baccar, hepar, iubar, nectar, samt Stæders Navne paa e, som Præneste, Reate.
   b) de Ord, som i Acc. Sing. have im eller in, f. Ex. poësi, Neapoli; ligeledes de, som i Acc. oftere have im end em, som febri, puppi, skjøndt i disse en Abl. paa e ikke er uden Exempel. Men de græske Ord, som ogsaa danne deres Genitiv paa - idis, have alle i Abl. - ide.
   c) Adiectiva paa *is*, *e* og *er*, *is*, *e*, til hvilke ogsaa høre Maaneders Navne, der oprindeligen ere Adjectiver; f. Ex. facilis, - i, celeber, - bri, Aprilis, - i, September, - bri. Forsaavidt som ogsaa flere andre af disse Adjectiver hyppigen brugtes som Substantiver, svævede Ablativ-Formen i saadanne mellem e og i, alt efterson det substantiviske eller adjectiviske Begreb fornemmeligen fastholdtes, f. Ex. i æqualis, affinis, familiaris, natalis, sodalis, triremis o. fl. Saaledes bruges Endelsen e næsten udelukkende i ædilis, og ganske udelukkende i iuvenis, ligesom ogsaa i de Adjectiver paa is, der ere gaaede over til Nom. propria, f. Ex. Iuvenalis, Laterensis, Martialis.
2. *e* og *i* have følgende:

a) Adiectiva af een Endelſe, hvoriblandt Participia Præs. Act., f. Ex. prudens, prudente, – i, vetus, vetere, – i, locuples, locuplēte, – i, Arpinas, Arpinate, – i.

Anm. 1. *e alene* have enten ubeluftende eller fornemmeligen pauper, particeps, princeps, senex; de fleſte af dem paa *es*, ſom hospes, sospes, deses, pubes, impubes, superstes; endvidere cælebs, compos, impos, og Composita af corpus, pes og color, f. Ex. tricorpor, tripes, concolor.

Anm. 2. *i alene* have enten ubeluftende eller fornemmeligen memor, immemor, par med dets Composita; ogſaa de fleſte Adjectiver paa *x*, f. Ex. atrox, audax, og navnligen de paa – plex, f. Ex. simplex, multiplex; endvidere de paa – cors, f. Ex. concors, discors, ſamt de paa – ceps, ſom anceps, præceps, og flere enkelte, ſom iners, ingens, inops, recens, repens, teres.

Anm. 3. De Adjectiver af een Endelſe og de Participier, der ogſaa bruges ſom Subſtantiver, have ſom ſaadanne i Abl. Endelſen *e*, f. Ex. particeps, en Deeltager, animans, et levende Væſen, sapiens, en Viis; Clemens, Felix (brugte ſom Nomina propria). Ligeledes have Participierne, naar det verbale Begreb er det fremherſtende, i Regelen blot *e*, f. Ex. regnante Romulo, under K. Regjering, hvorimod Endelſen *i* er den hyppigſte, naar de bruges ſom rene Adjectiver, f. Ex. anno sequenti, homine sapienti.

b) Comparativi, f. Ex. maiore, – i; feliciore, – i; dog er Endelſen e den brugeligere hos Cicero og Livius.

E. Nominativus Pluralis.

Masculina og Feminina have *i* denne Casus beſtandigen *– es;* Neutra endes i Nom., ſaavelſom ogſaa i Acc. og Voc. Plur. regelmæsſigen paa *a*, men ia have de Ord, ſom i Abl. Sing. have i eller e og i, altſaa:

a) De *Neutra* paa *e, al* og *ar*, ſom i Abl. Sing. have *i;* f. Ex. mare – i, maria.

b) Neutra af Adjectiver og Participier, ſom i Abl. Sing. have i eller e og i tillige; f. Ex. felix, felicia, amans, amantia.

Undt. Comparativi have kun *a*, f. Ex. doctiora, maiora; dog har complures baade compluria og complura; vetus har vetera.

Anm. De Adjectiver, som i Abl. Sing. have *e* alene, skulde saaledes i Neutr. pl. ende paa a; men de synes overhovedet ikke at forekomme i Neutr. plur.

F. Genitivus Pluralis.

1. Denne Casus endes regelmæssigen paa um; men ium have følgende Ord:

a) De, som i Abl. Sing. have *i*, altsaa 1) Neutra paa *e, al* og *ar* (s. § 6. E. a) s. Ex. marium, vectigalium; 2) de under § 6. E. b. anførte Adjectiver og Participier, s. Ex. felicium, amantium.

Undt. um have 1) Comparativi (undtagen plures og complures); 2) de Adjectiver af een Endelse, som i Abl. Sing. kun have *e* (§ 6 D. 2 a. Anm. 1), s. Ex. hospitum, sospitum; 3) Composita af caput, capio og facio, s. Ex. præceps, auceps, artifex, samt af saadanne Substantiver, hvis Gen. Plur. endes paa *um*, som degener, bicorpor, inops, quadrupes, versicolor o. fl.; 4) flere enkelte Adjectiver, som cælebs, celer, cicur, compos, impos, dives, memor, immemor, pugil, supplex, uber, vetus, vigil. Locuples har baade um og ium.

Anm. I Adjectiverne og især i Participier paa ns tillade Digterne sig undertiden en Syncope paa um istedetfor *ium;* s. Ex. potentum, dolentum.

b) *Parisyllaba* (d: Ord, som have lige mange Stavelser i Gen. og Nom. Sing.) paa *es, is* og *er;* s. Ex. nubes, civis, imber; — ligeledes caro.

Undt. paa *es:* vates, proles, strues; paa *is*: canis, panis, iuvenis, mugilis (ogsaa mugil); paa *er:* pater, mater, frater, accipiter; ligeledes senex, senum; ogsaa synes um at være hyppigere i apis, volucris, strigilis; sjeldnere derimod i mensis og sedes.

c) Substantiverne paa *s* og *x* med foregaaende Consonant, s. Ex. mons, arx, ars, o. s. v.

Undt. um have hiems og (ops) samt Fleerstavelsesord paa ps, nemlig: adeps, og Compp. af caput og capio, s. E. princeps, endvidere alle græske, s. Ex. gryps, lynx, Arabs &c: *gryphum*, lyncum &c.

Anm. Ogsaa af Ordene paa ns og rs forekomme mange tillige med Endelsen *um*, f. Ex. parentium og parentum, dog hyppigst hos Digterne for Versemaalets Skyld.

d) *Gentilia* paa *ās, – ātis, ēs, – ĭtis*, f. Ex. Arpinas, Quiris, Samnis; saaledes ogsaa nostras, og Pluralerne penates og optimates (skjøndt ogsaa Gen. optimatum forekommer). Derimod have feminina paa *tas* um; ihvorvel civitas og nogle andre undertiden forekomme med Endelsen *ium*.

Anm. Af Quiris og Samnis findes undertiden en Gen. Plur. paa *um*.

c) Mange Enstavelsesord, som endes paa en Consonant med foregaaende Vocal, navnligen følgende: mas, mus, glis, lis, vis, os (ossium), (faux), nix, nox, strix. Af fraus og lar forekommer baade – um og – ium. Derimod have – *um:* ren (sjeldnere gen. pl. renium), fur; æs, pes med Compp. (dog findes af compes ikkun compedium); bos, dos, flos; laus, crus, grus, ius, sus; grex, (prex), rex; vox, dux, frux, nux; fremdeles de græske Ord, som: Tros, Phryx, Thrax.

Anm. 1. Fleerstavelses-Substantiver paa x med foregaaende Vocal have i Gen. Pl. – um, f. Ex. cervix, fornax, iudex; ligeledes feminina paa – *trix*, naar de staae som Substantiver, f. Ex. textrix, hvorimod de som Adjectiver have – *ium;* f. Ex. catervarum victricium; saaledes ogsaa aurium *vigilium* (Adj.), men præfectus *vigilum* (Subst).

Anm. 2. Af mange Enstavelsesord lader sig ingen Gen. Pl. med Sikkerhed opvise, neml. af as, bes, cos, cor, far, fel, flox, (frax) Pl. fraces, glos, lac (kun Sing.), lux, mel, nex, os (G. oris), par (Subst.), pax, pix, præs, pus, ros, rus, sal, sol, splen, tus, vas (vadis), ver, (vix) pl. vices.

2. Nogle Neutra have ved Siden af Endelsen – um eller – ium ogsaa – orum efter den 2den Decl., nemlig a) Festers Navne paa alia, f. Ex. Saturnalia, Saturnalium og Saturnali*orum;* Bacchanalia, Sponsalia o. s. v. b) nogle andre Ord, som ancilia, vectigalia o. fl.

G. Dativus og Ablativus Pluralis

endes regelmæssigen paa ibus; men

a) de græske neutra paa ma have foruden Endelsen ibus endnu hyppigere Endelsen *is* efter den 2den Decl., f. Ex. poematis, epigrammatis, hypomnematis.

b) bos har *bōbus* og *būbus;* sus *suibus* og *subus.*

H. Accusativus Pluralis.

Acc. Plur. Masc. og Fem., navnligen af de Ord, som i Gen. Plur. endes paa – ium, havde i Sprogets gyldne Tidsalder Endelsen – is (ell. eis). Dog forekom allerede tidlig ved Siden deraf Endelsen – *es,* der senere vedligeholdt sig som den sædvanligste.

§ 7.

Græske Ord efter 3die Declination.

Allerede i det Foregaaende ere adskillige Endelser anførte, som dels ere særegne for græske Ord alene, dels fælleds saavel for latinske som græske. Udelukkende græske Endelser ere: ma, i, y, ān, īn, ōn, ȳn, ēr, ȳr, ȳs, eus, ix, inx, ynx og Pluralia paa ē. Fælleds for begge Sprogene ere is, os o. fl. Endskjøndt disse Ord i Alm. bøies efter den latinske Declination, blive dog i nogle Casus, fornemmeligen af Digterne, de græske Former foretrukne.

1. *Genitivus Sing.* a) Endelsen *dŏs* forekommer hos Digterne, ja endog stundom i Prosa, især i Ord paa is, G.-idis og as, G.-adis, f. Ex. Æneïdos, Pallados, sjældnere ere derimod andre Genitiver paa os med foregaaende Consonant, f. Ex. Panos (forskjelligt fra panis), aëros o. fl. Saaledes findes ogsaa End. *ĕŏs* af Nom. propr. paa eus hyppigt ved Siden af den brugelige ëi

(contr. ei) efter den anden Decl., f. Ex. Pelĕŏs, Thesĕŏs; ligesom og-yos af Ord paa ys og y, f. Ex. Tethўos, misўos. Mindre brugelig er Gen. *eos* ell. *ios* i Ordene paa is, i hvilke Gen.-is er hyppigere. b) I feminina paa o er den græske End. *ūs* brugeligere end den latinske paa onis; f. Ex. Didus. ecchus, Sapphus. c) Mærkelig er Genitivformen paa i, som i Sprogets gyldne Tidsalder brugtes i græske og barbariske Nomina propria ved Siden af, tildeels endog hyppigere, end den regelmæssige Endelse -is; f. Ex. Demosthenes,-i, Pericles,-i, Ariobarzanes,-i. Herhen høre ogsaa Genitiverne Achilli og Ulixi (Nom. Achilles, Ulixes), som rimeligviis først ere dannede af *Ἀχιλλεύς*, *Ὀδυσσεύς*, og sammentrukne af Achilleï, Ulixeï.

2. *Dativus Sing.* Feminina paa o have den græske End. *o* ved Siden af den latinske *oni*, f. Ex. Sappho og Sapphoni &c.

3. *Accusativus Sing.* a) Den græske Acc. paa a med foregaaende Consonant istedetfor den latinske paa -em, forekommer ofte i Nom. propr. hos Digterne, og ikke sjeldent i Prosa, f. Ex. Agamemnona, Marathona, Salamina. Ogsaa Appellativa danne Digterne ofte paa *a*, f. Ex. elephanta, heroa, rhetora; men i Prosa beholdes i disse den latinske Form. Dog have endog her aër, æther, og Pan. sædv. aëra, æthera, Pana (forskjellig fra panem, Brød). b) Ligeledes synes Acc. paa *ea*, af Nom. propria paa eus, endog i Prosa, at være brugeligere end um efter 2den Decl. (cfr. § 5, 3, c), f. Ex. Orphea, Thesea. Ogsaa i Nomina paa -cles er Acc. paa ea ikke usædvanlig, f. Ex. Eteoclea. c) De Ord paa is, som i Græsken alene have *ιν* i Acc., og de

paa ys (Gen.-yos) tilstede ogsaa i Acc. de græske Former *in* og *yn* ved Siden af im og ym, dog især hos Digterne, f. Ex. Neapolim og - in, basim og basin, Halym - yn (cfr. § 6 C. 1 b. Anm. 1 og 2.); d) De Nom. propr. paa es, som i Græsken gaae efter den 1ste Decl. (G. - *ov*), men i Lat. efter den 3die (G. - is) (cfr. § 4, 2. Anm. 2), kunne dog i Acc. ogsaa antage Formen ēn istf. em, f. Ex. Æschinen, Achillen, Ulixen (af Biformerne *Ἀχίλλης* og *Ὀδύσσης*), især i barbariske Navne, som Mithridaten, Araxen. Endvidere findes denne Biform ēn for em i de Navne (alle Composita), som i Græsken ellers gaae aldeles efter 3die Decl., men i Acc. ved Siden af *η* (for. af *εα*) ogsaa tilstede *ην*, — dog meget sjeldnere, f. Ex. Sophoclen, Hippocraten. Endeligen bemærkes, at nogle Ord, som i Græsken have to Former, efter den 1ste og 3die Decl., f. Ex. *Θαλῆς*, *Χρέμης*, G. *ου* og *ητος*, og som i Lat. ogsaa kunne bøies med den kortere Form efter 3die Decl., f. Ex. Thales - etis og - is, dog i Acc. tillige kunne antage End. *en*, f. Ex. Thalem, Thaletem og Thalen. e) Feminina paa o have i Acc. den græske Endelse - o ved Siden af den latinske - onem.

4. *Vocativus Sing.* er regelmæssigen lig Nom.; dog mærkes Følgende: a) Ordene paa ys, ys og eus bortkaste s i Voc., f. Ex. Daphni, Coty, Orpheu. Dog findes i dem paa is, idis Voc. ligesaa ofte lig Nom., f. Ex. Bacchis, Paris. b) Ordene paa as, antis, som i Græsken have i Voc. *ᾰν* og *ᾱ*, have i Latinen kun ā, f. Ex. Pallas, - antis, Voc. Pallā; Atlas, - antis, Voc. Atlā. c) Nom. pr. paa es, Gen.-is, have ved Siden af den regelmæssige Vocativform paa es ogsaa en Voc. efter 1ste Decl. paa ē, og det ikke alene de, som i Græsken gaae

efter den 1ste Decl., (f. Ex. Simonide, Achille), men ogsaa de, som, skjøndt de ivrigt følge den 3die Decl., dog ogsaa tillade en Acc. paa ην, f. Ex. Pericle, Socrate, Sophocle.

5. *Nominativus Plur.* a) De græske Ord, som i Nom. pl. have ες, antage ogsaa hos Digterne Endelsen ὲς istf. den lat. ēs f. Ex. Arcadὲs, Erinnyὲs. b) Endelsen is, (gr. εις), findes kun i de geographiske Navne Trallis, Sardis. c) Neutra paa os (ος) have i Nom. og Acc. pl. End. e (η), f. Ex. cete, mele og Pluralet Tempe (τὰ Τέμπη).

6. *Genitivus Plur.* beholder den græske End. ōn kun i nogle faa Ord, fornemmelig i Bogtitler og Folkenavne, f. Ex. metamorphoseōn, epigrammatōn, Chalybōn, men den latinske Form er i andre Tilfælde brugeligere.

7. *Dativus Plur.* paa *sĭ* eller *sĭn* bruges sjeldent, og kun af Digterne, f. Ex. Lemniăsi, Troăsi, af Lemniades, Troades.

8. *Accusativus Plur.* a) Endelsen *as* kan bruges i alle de Ord, som i Græsken have denne End., saavel hos Digterne, som ogsaa stundom i Prosa, f. Ex. Aethiopas, Phoenicas, harpagonas, phalangas. Denne Endelse gives ogsaa undertiden nogle barbariske Folkenavne, f. Ex. Allobrogas, Lingonas, o. fl. b) Om End. e af Neutra paa os see under Nom. pl.

§ 8.

Genus.

1. *Masculina* ere de Ord, som endes paa ŏ, ŏr, ōs, ĕr, og Imparisyllaba paa es, f. Ex. sermo, calor, flos, venter, pes.

Undt. paa *o: Feminina* ere: 1) caro og de græſke Ord ecclio, Argo. 2) de paa *do* og *go*, undt. ordo, cardo, ligo, harpago, og ſædvanl. margo, ſom ere masc.; ligeledes er Cupido ſom Navnet paa en Gud masc.; 3) alle Abstracta og Collectiva paa *io*, hvortil ogſaa henhøre Verbalia, f. Ex. communio, legio, ratio, actio, lectio. Derimod vedblive Concreta at være masc., f. Ex. stellio, unio (en Perle) pugio, septemtrio, ſamt Talſubſtantiverne, f. Ex. ternio, quaternio, senio.

Undt. paa *or:* Arbor er *fem. Neutra* ere ador, æquor, cor, marmor.

Undt. paa *os: Femin.* ere arbos (Biform til arbor), cos, dos. *Neutra* ere: os (oris) og *os* (*ossis*), ſamt de græſke Ord chaos, epos, melos o. ſl.

Undt. paa *er:* Linter er *commun.* gen., oftеſt *femin. Neutra* ere: cadaver, iter, spinther, tuber, uber, ver, verber (hvoraf i Sing. kun forekommer Gen. og Abl.).

Undt. fra Imparisyllaba paa *es: Femin.* ere compes, (iſær brugeligt i Plur. compedes), merces, merges, quies med Compp. inquies og requies, seges og teges. Ales og quadrupes ere egentlig Adjectiver og *gen. com.;* men ſom Subſt. bruges de meeſt i *fem. Neutrum* er Ordet æs.

2. *Feminina* ere de Ord, ſom endes paa ās, rs, ȳs, aus, x, s med foregaaende Conſ., og Parisyllaba paa es, f. Ex. ætas, navis, chlamys, laus, pax, hiems, nubes.

Undt. paa *as: Masculi.* ere as (assis) med de Ord, der betegne dens Dele, f. Ex. semis, bes &c.; og de græſke Ord, ſom i Genitiv have antis, f. Ex. elephas, adamas. *Neutra* ere: vas (vasis), fas, nefas, og de græſke, ſom i Gen. have ătis, f. Ex. artocrĕas, erysipĕlas.

Undt. paa *is: Masculina* ere:

1. amnis, assis, axis, cassis (Plur. casses, Jægergarn, iſær brugelig), caulis eller colis, collis, crinis, cucumis, ensis, fascis, follis, fustis, glis, ignis, lĭēnis, mensis, mugilis, orbis, panis, penis, piscis, postis, sanguis, sentis, torris, unguis, vectis, vermis, vomis; — frembeles følgende, hvilke dog undertiden forekomme i fem.: callis, canalis, cinis (men Pl. cineres udeluffende masc.), finis (Plur. i Betydning af Grændſe, Gebeet, altid masc.), funis, lapis, pulvis, scrobis, torquis.

   I Henſeende til Ordene aqualis, clunis, corbis, pollis, retis er det vanſkeligt at beſtemme, om de helſt bruges i masc. eller

fem. Meget sjeldent forekomme som masc. messis, scobis og volucris.

2. Adskillige Ord, som oprindeligen ere Adjectiver, ved hvilke et Substantiv gen. masc. underforstaaes, f. Ex. Aprilis, Quinctilis, Sextilis sc. mensis, annalis sc. liber, natalis sc. dies o. s.

Undt. paa *ys*: Masculina ere, efter Bemærkelsen, Floders og Bjerges Navne, som Halys, Othrys.

Undt. paa *x*, Masculina ere: 1) De græske Ord paa *ax*, f. Ex. anthrax, cordax, thorax, men climax er fem. 2) de paa *ex*, undtagen alex, faex, forfex, forpex, lex, nex, supellex, der vedblive at være fem. Undertiden forekomme som fem., men bruges sjeldnere som masc.: cortex, obex, pumex, silex. Imbrex og rumex bruges som masc. og fem. med samme Hyldighed. Atriplex er gen. Neutr., sjeldnere fem.; 3) følgende paa *ix*: calix, fornix, phoenix, sorix, (saurix) og for det Meste varix; 4) paa *ox*: diox, esox, volvox; 5) paa *ux*: tradux (sjeldent fem.); 6) paa *yx*: calyx, coccyx, oryx. Bombyx (Silkeorm) masc., (Silke) fem.; onyx (Marmorart eller Æ — kar) masc., (Ædelsteen) fem., sardonyx oftest masc.; 7) paa *x* med foregaaende Consonant: de Ord, som betegne Tolvtedelen af en as, som deunx, septunx, quincunx. Calx er meget sjeldent, og lynx kun eengang (Hor.) masc.

Undt. paa *s* med foregaaende Consonant.

Masculina ere: 1) dens, fons, mons, pons, og de Ord, som betegne Delene af en as, som dodrans, sextans, triens; 2) adskillige Ord, som egentligen ere Adjectiver og ved hvilke et Subst. gen. masc. maa underforstaaes, f. Ex. confluens og torrens (sc. amnis), oriens og occidens (sc. sol), rudens (sc. funis), bidens og tridens (som Værktøier), men bidens (et toaarigt Faar) er fem. formedelst ovis; 3) de græske Ord, som chalybs, gryps, hydrops, ellops, epops &c.

Adeps (maaskee helst masc.) samt lens (-dis) og seps vakle mellem masc. og fem; stirps i oprindelig Betydning (Rod, Stamme) ofte masc., i fig. Bet. (Oprindelse, Herkomst) altid fem.; serpens i Prosa sædv. fem., hos Digterne ofte masc.; continens (Fastland) bruges vel fortrinsvis som fem. formedelst terra, men findes vel ogsaa i masc.; forceps, frons (-tis), lens (-tis) og scobs ere næsten altid fem.

Neutra ere de philosophiske Ord: ens, accidens, antecedens, consequens. Animans, egentl. et Participium, er i Betydning af

et levende Væsen, helst fem. (sc. bestia), i Vet. af en fornuftig Skabning masc. (sc. homo); som neutrum forekommer det kun undertiden i plur.

Undt. fra Parisyllaba paa *es*; *Masculina* ere: acinaces, coles, gausapes, palumbes og vepres; dog findes de to sidste ogsaa i fem. *Neutra* ere de græske Ord (*es*), f. Ex. cacoëthes, Cynosarges.

3. *Neutra* ere de Ord, som endes paa ă, ĕ, i, y, o, l, n, t, ăr, ŭr, us, f. Ex. poëma, mare, sinapi, misy, lac, animal, carmen, caput, calcar, fulgur, tempus.

Undt. paa *l. Mascul.* ere: sal, (i Sing. ogsaa undertiden neutr.), sol og mugil (hyppigere end mugilis).

Undt. paa n. *Masculina* ere: 1) paa *an:* pæan; 2) paa *en:* de latinske Ord pectĕn, rēn og lien (ogs. lienis), og adskillige græske: attagēn, lichēn, splēn; 3) paa *in:* delphin (sædv. delphinus); 4) paa *on:* agon, canon, gnomon, horizon. *Feminina* ere paa *on:* aedon, halcyon, icon, sindon.

Undt. paa *ar:* Par i Betydn. af en Ægtefælle er *gen. com.*, men i Betydn. af et Par *neutr.*

Undt. paa *ur: Mascul.* ere: furfur, turtur, vultur.

Undt. paa *us: Masculinum* er det græske Ord tripus, tripŏdis af *πούς*, hvorimod apus, en vis Svaleart, og lagopus, en Fugl og en Plante, formedelst det underforstaaede avis og planta, ere fem. *Feminina* ere alle to- og fleerstavelses-Ord, som have u i Gen.; altsaa med Gen.-ūtis: iuventus, salus, senectus, servitus, virtus; med Gen. ūdis: incus, palus, subscus; endvidere pecus, pecŭdis og tellus, tellūris.

§ 9.

Fjerde Declination.

Denne Declination har to Nominativ-Endelser, us og ū, hvilke begge ere latinske.

us, masc. (ell. fem.)

Sing. Nom. fructŭs, Gen.-ūs, Dat.-ŭī, Acc.-ŭm, Voc.-ŭs, Abl.-ū.

Plur. Nom. fructūs, Gen.-ŭŭm, Dat.-ŭbus, Acc.-ūs, Voc.-ūs, Abl.-ŭbus.

u, neutr.

Sing. Nom. cornū, Gen. -ūs, Dat. -ū, Acc. -ū, Voc. -ū, Abl. -ū.

Plur. Nom. cornŭă, Gen. -ŭŭm, Dat. -ĭbus, Acc. -ŭă, Voc. -ŭă, Abl. -ĭbus.

Exempler paa *us:* casus, cursus, gradus, lusus, magistratus, motus, sensus, vultus; paa *u:* genu, veru.

Anm. 1. Genitiv. Sing. paa us er egentl. opſtaaet ved en Contraction af ŭis, f. Ex. fructus, contr. for fructuĭs; domus, contr. for domuĭs. I Ordene paa us findes i denne Caſus ogſaa paa enkelte Steder, endog ſtundom hos gode Proſaiſter, den gl. Endelſe *i*, rimeligviis opſtaaet af ui med Eliſion af u, f. Ex. senati, tumulti hos Salluſt.

Naar der i Gen. Sing. af Neutra i denne Decl. ved Siden af Endelſen ūs (ſandſynl. ſammendraget af uis) findes Endelſen ū, da ſynes denne ligeledes at være fremkommet ved en Contraction af Formen ui.

Anm. 2. I Dat. Sing. findes hyppigt den ældre ſædv. Form paa ū iſtf. uī, iſær hos Cæſar, f. Ex. equitatū, magistratū, for equitatui o. ſ. v.

Anm. 3. I Gen. Plur. ſammentrække Digterne undertiden uum til ūm, f. Ex. currūm f. curruum.

Anm. 4. I Dat. og Abl. Plur. have nogle Ord den oprindelige Form *ŭbus* iſtedetfor *ibus*, nemlig: acus, arcus, lacus, partus, specus, tribus, pecu. I Ordene artus, portus, sinus, tonitrus, genu, veru findes begge Endelſer, dog ſaaledes, at i artus og veru Formen ŭbus, i de øvrige Formen ibus er den brugeligere. Quercus har vel rigtigſt quercubus. Ficus har ficis efter den 2den Decl.

Anm. 5. Adſtillige Ord af den 2den og 4de Decl. gaae i viſſe Caſus over fra den ene Decl. i den anden, hvilket iſær gjelder om Navne paa Træer, f. Ex. cupressus, laurus, pinus o. ſl. Fornemmeligen mærkes Ordet domus, ſom declineres efter 2den og 4de Decl., ſaaledes:

Sing. N. *domŭs*, G. *domūs* (*domi* Adv. hjemme), Dat. *domui* (ſjelden domo), Acc. *domŭm*, V. *domŭs*, Abl. domo (forældet domū).

Plur. N. domŭs, G. domŭŭm, domorum, D. domibus, Acc. domos (sjelbnere domūs), Voc. domūs, Abl. domibus.

Anm. 6. Af Neutra ere kun cornu, genu og veru i almindelig Brug; de øvrige have brugeligere Biformer, f. Ex. tonitrus istedetf. tonitru o. sl.

Anm. 7. I den 4de Decl. findes ingen mandlige Personal-Substantiver, men 3 qvindelige, anus, nurus og socrus. De fleste Substantiva verbalia gaae efter denne Decl., f. Ex. cursus, quæstus, sensus.

Genus.

Masculina ere Ordene paa *us*, undtagen acus, domus, manus, porticus, tribus samt de Pluralia idus og quinquatrus.

Communia ere penus og specus, det første oftere fem.; det sidste oftere masc.

Neutra ere uden Undtagelse Ordene paa *u*.

§ 10.

Femte Declination.

Alle Ord i 5te Declination endes i Nominat. paa *ēs*.

Sing. Nom. diēs, Gen. - ēī, Dat. - ēī, Acc. - ĕm, Voc. - ēs, Abl. - ē.

Plur. Nom. diēs, Gen. - ērum, Dat. - ēbus, Acc. - ēs, Voc. ēs, Abl. - ēbus.

Exempler: acies, facies, res, species, spes.

Anm. 1. Den 5te Declination er egentligen at betragte som en Biform til den 3die, saaledes at man oprindeligen har declineret dies, dieis, diei o. s. v. Af den her angivne Genitivform er opstaaet:

a) ved Contraction den ældre Form dies, som har vedligeholdt sig i Diespiter, i. e. diei pater; b) den brugelige Form diēī, med langt i, ved Bortkastelse af s; af denne igjen de forældede contraherede Former die og dii baade for Gen. og Dat., hvoraf dog kun fornemmelig e har vedligeholdt sig istedetfor Genitivets eī.

Anm. 2. Genit. og Dat. have i Endelsen eī et kort ĕ, naar en Consonant, men et langt ē, naar en Vocal gaaer foran, f. Ex. fidĕi, rĕi, men diēi, maciēi.

Anm. 3. Ikkun de 3 Ord dies, res, species have en fuldstændig Pluralis, ihvorvel Formerne specierum, speciebus af Cicero anſaaes for ulatinſke. Følgende Ord bruges kun i Nom., Acc., (vel ogſaa Voc.) Plur.: acies, effigies, facies, glacies, spes, o. n. a. De øvrige kunne ifølge deres Betydning kun bruges i Singularis.

Genus.

Alle Ord af den 5te Decl. ere feminina, undtagen dies, ſom i Sing. er masc., naar det betyder Dag i Almindelighed; fem., naar det betegner enten en beſtemt Tid, Termin, eller Tidsvarighed; men i plur. alene masc. Ligeledes er dets Compos., meridies, masc., men forekommer kun i Sing.

§ 11.

Subſtantivernes Uregelmæssighed. (Anomalia.)

Naar et Subſtantiv declineres fuldſtændigt efter de i det Foregaaende fremſatte Regler, da ſiges det at følge Analogien (Sprog-Ligheden) og Ordet kaldes et Analogon; men naar det paa en eller anden Maade afviger fra disſe Regler, da kaldes det et Anomalon.

Saadanne Afvigelſer fra de almindelige Regler kunne have deres Grund enten i en Mangel, eller Fleerhed af Former, og Subſtantiverne lade ſig derfor i denne Henſeende betragte under de 2 Claſſer: 1) Defectiva, 2) Abundantia.

I. *Defectiva* (mangelfulde) ere:

1. *Defectiva declinatione* ell. *Indeclinabilia*, d. e. ſaadanne Subſtantiver, ſom beholde een og ſamme Form i alle Casus. Hertil henhøre:
   a) *Neutra* paa *u* af 4de Decl., forſaavidt ſom de ikke antage Endelſen -us i Gen., f. Ex. gelu; ſamt Ordet pondo (egent. gl. Abl. Sing).
   b) Navnene paa de græſke Bogſtaver, f. Ex. alpha, gamma,

della, samt de græske Substantiver paa i og y (med Undtagelse af Compp. af πέλι), f. Ex. gummi, misy; (dog blive nogle af disse undertiden declinerede i Gen. f. § 6. A.).

c) Bibelske (ogsaa andre, barbariske) Nomina propria, hvis Endelse afviger fra latinske og græske Ords, som: Bethleem, Gabriel, Ruth; dog antage de undertiden latinske Endelser, f. Ex. Abrahamus, Iacobus.

2. *Defectiva casibus*, d. e. saadanne Substantiver, som mangle een eller flere Casus. I sidste Henseende er det hyppigst Tilfældet, at de kun have de tre lige Casus: Nom., Acc. og Voc. Efter Antallet af de Casus, i hvilke de bruges, inddeles de *i*:

1) *Monoptōta*, som kun have een Casus; f. Ex. *Nom.* inquies; *Gen.* dicis forbundet med causa og gratia, for et Skins Skyld, paa Skrømt; nauci i den Talemaade non nauci facere, eller esse; *Dat.* nogle verbalia, som despicatui, divisui, ostentui o. fl. med esse ell. ducere; *Acc.* infitias (ire) nægte; venum (ire, dare, tradere), sælges, sælge o. fl.; *Abl.* diu noctuque ell. diu et noctu; ingratiis ell. ingratis, og især mange Verbalia efter 4de Decl., f. Ex. in promptu og in procinctu (fædvanl. med esse og stare, være beredt, rustet), natū (maior, minor &c. ældre, yngre o. s. v.) samt adskillige, der hyppigt forekomme enten med en Gen. ell. endnu oftere med et Pron. poss. meo, tuo &c. f. Ex. arbitratu, coactu, concessu, iussu, iniussu, mandatu, oratu, rogatu o. fl. Hertil kunne ogsaa de Ord henføres, som vel ere fuldstændige i Pl., men i Sing. kun ere brugelige i Abl., f. Ex. fauce, prece.

2) *Diptōta*, som kun have to Casus; f. Ex. i *Sing. Nom.* astus, *Abl.* astu; *Nom.* fors, *Abl.* forte; i *Plur. Gen.*

repetundarum, *Abl.* repetundis; *Acc.* foras, *Abl.* foris (bruges kun som Adverb.) o. fl.

3) *Triptōta*, som kun have tre Casus; f. Ex. i *Sing. Nom.* lues, *Acc.* luem, *Abl.* lue; *Nom.* vis, *Acc.* vim, *Abl.* vi; *Gen.* opis, *Acc.* opem, *Abl.* ope o. fl.; i *Plur. Nom.* inferiæ, *Acc.* inferias, *Abl.* inferiis; *Sing. Abl.* iugere. *Pl. Dat.* og *Abl.* iugeribus (gaaer ellers efter 2den Decl.).

4) *Tetraptōta*, som ikkun have fire Casus; f. Ex. *Gen. Dat. Acc. Abl.* dapis, dapi, dapem, dape; saaledes ogsaa frugis og fl.

5) *Pentaptōta*, som mangle een Casus. Saaledes findes *Voc.* ikke i saadanne Ord, til hvilke man ei kan henvende sin Tale, f. Ex. i nemo. *Gen. Pl.* mangler i adskillige Ord, hvor Formen vilde være stødende, f. Ex. i adeps, labes, soboles, obĭces o. fl.; i andre derimod for at undgaae Tvetydighed, f. Ex. i dolus; endvidere findes det ikke i mange Enstavelsesord, f. Ex. as, cor, ōs, (oris), pax, vas (vadis) og andre.

Anm. Ved flere af disse Ord er det ikke let at bestemme, hvorvidt de henhøre til den ene eller den anden af de ovennævnte Arter, forsaavidt som i mange Tilfælde den beviislige Tilværelse af en vis Casus lader formode, at den tilsvarende ligelydende Casus muligen ogsaa har været brugt, uden at dog noget Exempel paa en saadan lader sig opvise.

3. *Defectiva numero*, d. e. saadanne Substantiva, som mangle enten Pluralis (Singularia tantum), eller Singularis (Pluralia tantum).

1. *Singularia tantum* ere i Almindelighed saadanne, som ifølge deres Begreb ikkun kunne tænkes som enkelte, nemlig:

a) *Nomina propria*, f. Ex. Hector, Roma, Parnassus.

Anm. Dog kan et Nom. pr. bruges i Plur.: 1) naar der tales om flere Individuer af samme Navn, f. Ex. tres Scipiones, trecenti Fabii; 2) naar man derved vil charakterisere flere Individuer formedelst deres Lighed med dette eller hint bestemte Individuum, f. Ex. Ciceroner, Mæcenater, Mænd som Cicero, Mæcenas. Det er fremdeles bekjendt, at visse Byers Navne kun forekomme i Plur., f. Ex. Athenæ, Veii.

b) *Abstracte Begreber*, forsaavidt som det Abstracte er bestaaende som Ect og det Samme under dets forskjellige Modificationer, saasom Benævnelser paa Aldere, Tider, Dyder og Laster, Kunster og Videnskaber, f. Ex. pueritia, senectus, iustitia, ignavia, rhetorica, philosophia; saaledes ogsaa fors, sitis, tabes, fames, letum, gelu, iubar o. fl.

Anm. Derimod findes abstracte Begreber hyppigt i Pluralis, naar man vil fremhæve, at de forekomme flere Gange eller under forskjellige Skikkelser; ell. som Egenskaber hos flere Individer, f. Ex. *adventus imperatorum*; *incurrere in odia hominum*; *proceritates arborum*; *mortes, fortitudines, turpitudines, conscientiæ* o. m. a.

c) *Materialia*, Ord, som tilkjendegive et Stof, en Masse, f. Ex. aurum, triticum, limus, sanguis. Herunder kunne vel ogsaa saadanne Ord indbefattes, som aër, æther, humus, pelagus, pontus, tellus.

Anm. Naar enkelte Stykker eller forskjellige Arter af eet og samme Stof skulle betegnes, bruges saadanne Ord ogsaa i Plur., f. Ex. æra, Masser eller Instrumenter af Eris, lanæ, Uldarter, vina, mella, sales, o. s. v.

d) Adskillige *Collectiva*, f. Ex. plebs, suboles, supellex, victus, indoles, vulgus.

Anm. Dog kunne Collectiver, forsaavidt som der tænkes paa flere Mængder eller Heelheder, ogsaa forekomme i Plur., f. Ex. exercitus victores, societates hominum.

2. *Pluralia tantum* ere saadanne Ord, som, fordi de i og for sig indeholde Begrebet om flere Enkeltheder, ei forekomme i Singularis. Hertil henhøre:

a) Mange Navne paa Folkeslag, Samfund, Grupper, Bjergstrækninger; f. Ex. Aborigines, Titienses, Ramnenses, Salii, Aegātes, Baleares, Alpes.

b) Mange Stæders Navne, f. Ex. Athenæ, Thebæ (-arum), Arbela, Leuctra, Susa (-orum), Gades (-ium), Argi, Gabii, Delphi, Philippi (-orum). Ofte ere saadanne Pluralia egentl. Appellativa, f. Ex. Aquæ Sextiæ, Puteoli (Dimin. af putei), Ostia (sc. Tiberina).

Anm. I flere Stæders Navne findes den singulariske Form ved Siden af den pluraliske, f. Ex. Fidenæ (-arum) og Fidena (-æ), Thebæ (-arum) og Thebe (-es); Thurii (-orum) og Thurium (-ii).

c) Navnene paa Fester og offentlige Lege. Disse ere egentl. Adiectiva, og maae forklares elliptisk; f. Ex. Circenses (sc. ludi), Latinæ (sc. feriæ), Palilia, Bacchanalia, Saturnalia (sc. sacra), Olympia (sc. certamina).

d) Navnene paa de bestemte Dage i den romerske Calender: Kalendæ, Nonæ, Idus; saaledes ogsaa nundinæ og feriæ.

e) Mange Ord (egentl. græske Adiectiva neutra), der betegne Gjenstande, som angaae Videnskaber og Kunster, og derfor ogsaa selve Videnskaben og Kunsten, f. Ex. musica (orum), physica, rhetorica o. fl., hvilke ellers ogsaa forekomme som fem. sing.: musica (sc. *ars*) o. s. v.; iligemaade Ord af samme Art, naar de bruges som Titler paa Skrifter, f. Ex. astronomica, bucolica, georgica.

f) En stor Mængde andre Ord, som deels ifølge deres Begreb ikke letteligen tænkes uden i Plur., deels, om de end i Dansken forekomme i *Sing.*, dog betegne et af flere Dele bestaaende Hele; f. Ex. arma, moenia,

artus, capilli, exta, intestina, viscera, ambāges, valvæ, fores; saaledes ogsaa: gemini, liberi, maiores, posteri, primores, proceres, inferi, superi, coelites, penates, manes, lemures o. s. v.; cancelli, scalæ, codicilli, divitiæ, impedimenta, crepundia, clathri, casses, plagæ, scopæ, virgulta, pugillares, tabulæ, ceræ, nares o. fl. Fremdeles andre Ord, i hvilke det er mere paafaldende, at den pluraliske Betydning er gaaet tabt; f. Ex. cervices, fauces, cunæ, cunabula og incunabula, exsequiæ, induciæ, manubiæ, præcordia o. a.

Anm. 1. Foruden de ovenfor anførte Exempler gives der endnu mange flere Ord af samme Art, som maae læres af Lexica og ved Opmærksomhed under Læsningen af Forfatterne.

Anm. 2. Flere Ord have i Plur. en Betydning, der er forskjellig fra den, som Ordet har i Sing., men dog paa en naturlig Maade har udviklet sig af denne, f. Ex.:

Sing.	*Plur.*
ædes, is, Tempel.	ædes, ium, Huus.
aqua, Vand.	aquæ, Sundhedsbrønde.
auxilium, Hjelp.	auxilia, Hjelpetropper.
carcer, Fængsel.	carceres, Skranker.
castrum, Castel.	castra, Leir.
comitium, Forsamlingssted paa Forum.	comitia, Folkeforsamling.
copia, Fylde.	copiæ, Tropper.
finis, Ende, Grændse.	fines, Gebeet.
fortuna, Lykke.	fortunæ, Midler, Formue.
impedimentum, Hindring.	impedimenta, Tros, Bagage.
litera, Bogstav.	literæ, Brev, Skrifter, Literatur.
opera, Arbeide, Møie.	operæ, Arbeidere.
pars, Deel.	partes, Rolle.
rostrum, Næb, Snabel.	rostra, Talerstolen paa det romerske Forum (prydet med Skibsgallioner).
sal, Salt.	sales, Vittigheder.

Dog beholde nogle af disse Ord den oprindelige Betydning i Plur. ved Siden af den afledede, f. Ex. literæ, Bogstaver, partes, Dele og fl.

II. *Abundantia* (fleerformede).

Disse ere saadanne Substantiver, som have en Fleerhed af Former. Denne kan igjen finde Sted enten i **indskrænket** eller i **udvidet** Betydning.

1. *Abundantia* i **indskrænket Betydning** ere saadanne, som kun have en **forskjellig Nominativform**, men ellers bøies efter samme Decl. og beholde samme Genus; f. Ex.
   a) i 1ste Decl. adskillige Ord, som baade antage den latinske Endelse *ä* og den græske *ē* ell. *ēs*, som grammatica og grammatice, rhetorica og rhetorice, Persa og Perses, Philocteta og Philoctetes.
   b) i 2den Decl. flere Nom. propr., der baade have Endelsen *er* og *rus*, som Teucer og Teucrus.
   c) i 3die Decl. mange Ord, som enten ved Bogstav- eller Stavelse-Forandring, eller ved Syncope eller Apocope antage en forskjellig Nominativform, f. Ex. arbor, arbos; honor, honos; vomer, vomis; pollen, pollis; scrobs, scrobis; trabs, trabes; mugil, mugilis; toral, torale; Arar, Araris.

Anm. I 4de og 5te Declination kunne ingen Abundantia af denne Art finde Sted.

2. *Abundantia* i **udvidet Betydning** ere de Substantiver, som have en Fleerhed af Former i Henseende til genus ell. til Declination. I første Tilfælde kaldes de *Heterogenea*, i sidste *Heteroclita*.

A. *Heterogenea* ere saadanne Ord, som forekomme i forskjellige genera. Denne Forskjellighed kan atter finde Sted enten gjennem begge Numeri, eller kun i **et enkelt**.

Exempler paa første Slags ere:

a) i 1ste Decl. tiara og tiaras.

b) i 2den Decl. flere Ord paa *us* ell. *er*, som tillige have Neutral-Endelsen *um*, som: baculus, sædv. baculum; clypeus, sjeldn. clypeum; peplus og peplum; calamister, calamistrum; scalper, scalprum.

Anm. Hvor begge Former ere lige brugelige, have de sædvanligen en forskjellig Betydning, f. Ex. vallus, en Skandsepæl, Pallisade, men vallum, en Skandse; fornemmeligen ved Træers og Vækters Navne, hvor fem. betegner Træet eller Vækten, neutrum derimod Frugten, f. Ex. prunus, et Blommetræ, men prunum, en Blomme.

c) i 3die Decl. som præsepes og præsepe.

d) i 4de Decl. kunne vel flere Biformer anføres, men som ere forældede.

Ved de Substantiver, som ikkun i det ene Numerus ere Heterogenea, maa det bemærkes, at nogle ved Forandringen af genus ogsaa forandre Declination, hvorved de tillige blive Heteroclita (cfr. § 11. II, 2. B). Som Exr. kunne anføres:

a) *Masculina*, som i Plur. blive *Neutra:* iocus, *Pl.* ioci og ioca (det sidste sjeldnere); locus, Pl. loci (Steder i Bøger, almindelige Sætninger, Betragtninger), loca (Steder i Rummet); sibilus, Pl. sibili og hos Digterne sibila.

b) *Feminina*, som i Plur. blive *Neutra:* carbasus, Pl. carbasi og carbasa; ostrea, Pl. ostreæ og ostrea (-orum).

c) *Neutra*, som i Plur. blive 1) *Masculina:* coelum, *Pl.* coeli; clathrum, *Pl.* clathri; porrum, *Pl.* porri; siser, *Pl.* siseres. 2) *Feminina:* delicium, *Pl.* deliciæ; epulum, *Pl.* epulæ; exuvium, *Pl.* exuviæ; balneum, *Pl.* balneæ (sjeldnere balnea). 3) *Masculina* og *Neutra* tillige: rastrum, *Pl.* rastri og rastra; frenum, *Pl.* freni og (bedre) frena.

Anm. Mange Heterogenea af denne Art ere egentl. Adiectiva, ved hvilke man kun behøver at underforstaae forskjellige Substantiver, f. Ex. Dindymus sc. *mons*, Plur. Dindyma (-orum) sc. inga, Mænalus, Pl. Mænala, og flere Bjergnavne; Elysium sc. *nemus*, Pl. Elysii sc. *campi*.

B. *Heteroclita* ere saadanne Ord, som lade sig bøie efter forskjellige Declinationer, hvorved de desuden ofte forandre genus, og saaledes tillige blive Heterogenea.

a) Efter 1ste og 2den Decl. gaae f. Ex. alimonia, alimonium; essēda, essedum; menda, mendum; stragula, stragulum o. fl. Hertil henhøre ogsaa Navnene paa forskjellige Videnskaber, som dialectica, - æ, Pl. dialectica, - orum; samt Navnene paa nogle bibelske Steder, f. Ex. Hierosolyma, - æ, Pl. Hierosolyma, - orŭm.

b) Efter 1ste og 3die Decl. gaae f. Ex. fulica, - æ og fulix, - icis; iuventa, - æ og iuventus, - ūtis; senecta, - æ, og senectus, - ūtis, og flere andre, især græske Ord, som cratēra, - æ og crater, - ēris; Salamina, - æ, og Salamis, - inis; hvortil ogsaa henhøre nogle Neutra paa a, Gen. - ătis, der undertiden ogsaa declineres efter den 1ste Decl., f. Ex. diadema, schema o. a.

c) Efter 2den og 3die Decl. f. Ex. scorpius, - i og scorpio, - ōnis; glomus, - i og glomus, - ĕris; baptismus, - i og baptisma, - ătis; elephantus, - i, og elephas, - antis; Mulciber, - ĕri og Mulciber, - ĕris; consortium, - i og consortio, - ōnis; præsepium, - i og præsepe, - is, o. m. fl. Hertil henhøre ogsaa de Compp. af *πούς*, som i Gen. have - ŏdis, men sædvanligere - i, som Melampus og Oedipus, samt Ordet iugĕrum, forsaavidt som det i Abl. Sing. og Plur. ved Siden af iugero og iugeris efter 2den Decl. ogsaa har iugere og iugeribus efter 3die; thi Gen. Pl. iugerum bør forklares som contrah. for iugerorum. Vas, vasis har i Pl. efter 2den Decl. vasa, vasorum, vasis af den ældre Form vasum, - i.

d) Efter 2den og 4de Decl. gaae (men kun i enkelte casus) adskillige Træers Navne, f. Ex. laurus, pinus o. fl. (dog bør quercus alene declineres efter den 4de Decl.), samt

Ordene domus og colus; ogsaa andre Ord, som angiportum, - i, angiportus, - us; incestum, - i, og incestus, - us; suggestum, - i, og suggestus, - us, o. fl. Ligeledes have mange af de tildeels ufuldstændige Subst. verbalia paa us af den 4de Decl. ogsaa en Biform paa um efter den 2den (egent. Perf. Part. Pass.), f. Ex. prætextus og prætextum; conatus og conatum; eventus og eventum.

e) Efter 3die og 4de Decl. gaae f. Ex. pecus, - ŏris, ell. pecus, - udis og pecu, Pl. pecua; penus, - oris og penus (masc. og fem.) ell. penu.

f) Efter 1ste og 5te Decl. barbaria og barbaries; luxuria og luxuries; materia og materies; mollitia og mollities og flere, ved hvilke det dog maa bemærkes, at Formen paa es sædvanligen kun forekommer i Nom., Acc. og Abl.

g) Efter 3die og 5te Decl. alluvio, - onis, og alluvies, - ēi, saaledes ogsaa colluvio og diluvio, i hvilket sidste ogsaa Biformen diluvium efter den 2den Decl. er meget sædvanlig; ligeledes requies, Acc. requietem og requiem, Abl. requiete og requie.

Efterretninger

om

Randers lærde Skole

for

Skoleaaret 1ste Octbr. 1840 — 30te Septbr. 1841.

Af

V. Borgen,

Skolens Rector.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Directeur Jens Hostrup Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

I Aaret 1840 bleve, overensstemmende med den skete Indmeldelse (s. forrige Aars Skoleefterr. p. 15), følgende Disciple dimitterede fra Randers lærde Skole: 1. M. G. G. Steenstrup, 2. A. M. A. Kühnel, 3. C. M. Schou, 4. J. Kjellerup, 5. F. E. Rannus. Ved Examen Artium tildeeltes dem de Charakterer, som paa nærstfølgende Side ere anførte. Efterat saaledes Skolens Frequents, der ved forrige Skoleaars Slutning udgjorde 60 Disciple, var bleven indskrænket ved 5 Disciples Afgang, forøgedes den atter derved, at efterstaaende 11 Disciple ved det nye Skoleaars Begyndelse bleve optagne: 1. P. Teilmann, 2. H. Teilmann, 3. A. Kragh, 4. A. C. O. Lund, 5. Th. E. Blicher, 6. J. Holm, 7. M. A. B. Lund, 8. V. Magnussen, 9. F. C. Meyer, 10. C. C. Mannestad, 11. J. A. Nyegaard. Fremdeles bleve ved andet Halvaars Begyndelse optagne: 12. P. S. Kjær, og 13. V. Bøggild. Af disse Disciple bleve Nr. 1 og 2 indsatte i 3die, Nr. 3 og 4 i 2den, Nr. 5—13 i 1ste Classe. Men da een Discipel, nemlig Th. E. Blicher, ved Slutningen af 1ste Halvaar, atter udgik af Skolen, har denne for Øieblikket et Antal af 67 Disciple, hvilke ere fordeelte paa følgende Maade:

Charakterer,

tildeelte de fra Randers lærde Skole dimitterede Candidater ved Examen i Aaret 1840.

Candidaterne.	Udarbeid. i Moders-maalet.	Latin.	Latinsk Stiil.	Græsk.	Hebraisk.	Religion.	Geogr.	Historie.	Arithmetik.	Geometrie.	Tydsk.	Fransk.	Hoved-charakteer.
Steenstrup .	laud.	laud.p.c.	laud.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	Laudabilis et publ.enc.orn.
Kühnel	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.	laud.p.c.	Laudabilis.
Schou.....	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	laud.p.c.	laud.p.c.	laud.	laud.	laud.	laud.	Laudabilis.
Kjellerup ..	laud.	laud.	h. ill.	laud.	*laud.	laud.	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.p.c.	laud.p.c.	Laudabilis.
Ramus	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	Laudabilis.

IV Classe:

1. Ole Anton Hougaard, en Søn af afdøde Skolelærer Hougaard i Randers.
2. Jens Christian Snog, en Søn af afdøde Gaardmand Snog i Bygballe ved Randers.
3. Hans Nicolai Mødskou, en Søn af Kjøbmand Mødskou i Holstebro.
4. Peter Neergaard Jessen, en Søn af Pastor Jessen i Røgen ved Aarhuus.
5. Lars Peter Blichert, en Søn af afdøde Kjøbmand Blichert i Randers.
6. Jens Christian Riilsgaard, en Søn af Bygmester Riilsgaard paa Grevskabet Fryfenborg.
7. Frederik Engelhart Nannestad, en Søn af Provst Nannestad i Østervelling ved Randers.
8. Christian Preetzmann, en Søn af Kammerjunker Preetzmann paa lille Himmestrup ved Viborg.
9. Jacob Sidenius, en Søn af Seminarieforstander, Pastor Sidenius i Lyngby.
10. Rasmus Julius Kirketerp, en Søn af Kammeraad Kirketerp til Høgholm.
11. Gerhard Christian Schøning, en Søn af Major v. Schøning i Kjøbenhavn.
12. Povel Høi Blicher, en Søn af Pastor Blicher i Sønderholm ved Aalborg.
13. Diderik Christian Blicher, Broder til Nr. 12.
14. Jens Michael Peter Kragh, en Søn af Pastor Kragh i Lintrup.
15. Ulrik Christian Ludvigsen, en Søn af Major v. Ludvigsen i Randers.

III Classe:

1. Jens Christian Sondershausen, en Søn af Kunstdreier Sondershausen i Randers.

2. August Carstensen, en Søn af Proprietair Carstensen paa Ryomgaard.
3. Hans Teilmann, en Søn af Pastor Teilmann i Bøvling ved Lemvig.
4. Richard Theodor Hoff, en Søn af afdøde Pastor Hoff i Vivild.
5. Jesper Jespersen Bahnson, en Søn af Proprietair Bahnson paa Taarupgaard ved Viborg.
6. Jonas Collin Lund, en Søn af Consumtionsforvalter Lund i Holstebro.
7. Johannes Brunn, en Søn af afdøde Pastor S. W. Brunn i Bjerregrav ved Randers.
8. Carl Eduard With, en Søn af Justitsraad, Herredsfoged With i Daugaard ved Horsens.
9. Damianus Theodorus Plesner, en Søn af afdøde Amtsprovst Plesner i Ørsted ved Randers.
10. Jørgen Christopher Hobe, en Søn af afdøde Pastor Hobe i Harring ved Thisted.
11. Güntelberg Abel, en Søn af Provst Abel i Eltang ved Kolding.
12. Peter Teilmann, Broder til Nr. 3 i samme Classe.
13. Rasmus Windfeld, en Søn af Pastor Windfeld i Ulstrup ved Hobro.
14. Harald Neckelmann, en Søn af Justitsraad Neckelmann i Randers.
15. Carl Ferdinand Lorentzen, en Søn af Regimentsdyrlæge Lorentzen i Randers.
16. Eduard Sidenius, Broder til Nr. 9 i IV Cl.
17. Reinhard Christian With, Broder til Nr. 8 i III Cl.
18. Frederik Conrad Trepka Waagepetersen, en Søn af afdøde Etatsraad, Hofviinhandler Waagepetersen i Kjøbenhavn.

19. Andreas Holm, en Søn af afdøde Cancelliraad, Herredsfoged Holm i Sjælland.

II Classe:

1. Christian Ehrenfried Lund, en Søn af Pastor Lund i Østertørslev ved Randers.
2. Anders Kragh, en Søn af Farver Kragh i Ebeltoft.
3. Andreas Ingerslev, en Søn af afdøde Toldbetient, Lieutenant Ingerslev i Aalborg.
4. Niels Brunn, en Broder til Nr. 7 i III Cl.
5. Johan Ludvig Ludvigsen, Broder til Nr. 15 i IV Cl.
6. Hans Philip Götzsche, en Søn af Pastor Götzsche i Vestervelling ved Randers.
7. Ludvig With, en Broder til Nr. 8 og Nr. 17 i III Cl.
8. Carl Jacob Sørensen, en Søn af Consul, Kjøbmand Sørensen i Hobro.
9. Theobald Alexander Gliemann, en Søn af afdøde Dr. philos. Th. Gliemann i Kjøbenhavn.
10. Balthaser Isaacsen, en Søn af Kjøbmand Isaacsen i Randers.
11. Niels Brunn, en Søn af Pastor B. Brunn i Bjerregrav ved Randers.
12. Jørgen Scheel, en Søn af Greve de Scheel til Stamhuset Gammel Estrup.
13. Niels Mammen Usfing, en Søn af Adjunct Usfing i Randers.
14. Søren Christian Elmenhoff, en Søn af Bogtrykker og Redacteur Elmenhoff i Randers.
15. Axel Harald Steinthal, en Søn af Proprietair Steinthal paa Kyø ved Nibe.

16. Hans Andreas Kirketerp, Broder til Nr. 10 i IV Cl.
17. Erik Carl Cosmus Junius Ramus, en Søn af Kammerassessor, Toldcontrolleur Ramus i Randers.
18. Jens Bloch Aagaard, en Søn af Pastor Aagaard i Skive.
19. Andreas Christian Obel Lund, en Søn af Cand. pharm. Lund i Raasted ved Holstebro.

I Classe.

1. Thomas Frederik Westenholtz Steinthal, en Broder til Nr. 15 i II Cl.
2. Viggo Magnussen, en Søn af Provst Magnussen i Lyngaa ved Randers.
3. Johannes Alfred Nyegaard, en Søn af Procurator Nyegaard i Randers.
4. Niels Andreas Buchwaldt Lund, Broder til Nr. 19 i II Cl.
5. Søren Eschildsen, en Søn af afdøde Pastor Eschildsen paa Alrø ved Horsens.
6. Frants Christian Meyer, en Søn af Stadshauptmand Meyer i Randers.
7. Adolph Julius Elmenhoff, Broder til Nr. 14 i II Cl.
8. Peter Severin Kjær, en Søn af Gaardmand Kjær af Bygballe ved Randers.
9. Jacob Holm, en Søn af Prokurator Holm i Hobro.
10. Henrik Matthæus Gøtzsche, Broder til Nr. 6 i II Cl.
11. Tycho Frederik Andreas Honnens, en Søn af Ritmester v. Honnens i Randers.
12. Christian Ditlef Lüttichau, en Søn af Kammerjunker, Capitain v. Lüttichau i Randers.
13. Carl Christian Nanneſtad, Broder til Nr. 7 i IV Cl.

14. Vilhelm Bøggild, en Søn af Proprietair Bøggild paa Moesgaard ved Randers.

Af ovennævnte Disciple have ikkun 20 deres Hjem i Randers; de øvrige 47 ere andensteds fra.

Som Skolens Dimittender i indeværende Aar ere under 27de Juli følgende 8 Disciple indmeldte: 1. Ole Anton Hougaard, 2. Jens Christian Snog, 3. Hans Nicolai Nødskou, 4. Peter Neergaard Jessen, 5. Jens Christian Riilsgaard, 6. Frederik Engelhart Nannestad, 7. Christian Preetzmann, 8. Gerhard Christian Schøning.

Skolen vil i denne Tid faae Anledning til at beklage Tabet af en høifortient Lærer, idet nemlig dens hidtilværende Overlærer, Mag. Christian Frederik Ingerslev, under 10de Juli d. A., allernaadigst er befordret til Rector for Viborg Kathedralskole. Hvad denne nidkjære og kundskabsrige Skolemand i en Tid af 8½ Aar har virket paa dette Sted, vil vides af alle dem, hvis Interesse og Opmærksomhed har været knyttet til Skolen; men af Ingen vil det erkjendes mere end af dem, med hvilke og iblandt hvilke han arbeidede til grundige Kundskabers Udbredelse og til al god Ordens og Sædelighedens Fremme. Derfor ville hans forhenværende Medarbeideres og Disciples velgrundede Agtelse og bedste Ønsker ledsage ham til en Stilling, der tør love sig velgjørende Frugter af hans indsigtsfulde Virksomhed. Rector Ingerslevs Efterm and som Overlærer ved denne Skole har, medens disse Efterretninger udarbeides, endnu ikke kunnet været bekjendt.

Til de forskjellige Undervisningsgjenstande har i indeværende Skoleaar det samme Timeantal, som i det nærmestfore-

gaaende, været anvendt, ligesom ogsaa Lærefagene have været fordeelte paa samme Maade imellem Skolens Lærere. (S. Skoleefterr. for 1839—1840 p. 17). Derimod finder der med Hensyn til Lectionsordenen nogen Afvigelse Sted mellem den, der fulgtes i forrige Aar, og den, der er angivet i efterstaaende p. 12 og 13 aftrykte Lectionstabel, hvilken under 19de Septbr. f. A. er approberet at lægges til Grund for Undervisningen i dette Skoleaar. Lærernes Navne: Ingerslev, Usfing, Dorph, Hundrup, Holbech, Würtzen, Simonsen, Borgen, ere paa Tabellen betegnede ved Begyndelsesbogstaverne: J, U, D, Hd, Hb, W, S, B.

I Henseende til de Lærebøger, der benyttes ved Undervisningen, er det indstillet og af den kgl. Direction under 17de Juli bifaldet, at Meyers "fortfattede tydske Grammatik for Danske", en Bearbeidelse af Heyses "Leitfaden", maa fra næste Skoleaars Begyndelse indføres i Skolens tvende nederste Classer istedetfor den hidtil brugte Grammatik af Hjort.

I indeværende Skoleaar er Følgende læst i de forskjellige Sprog og Videnskaber:

Latin. I Classe: 1ste Afdeling: V. Borgens Læsebog S. 40—69. De danske Stykker ere nedskrevne paa Latin efter foregaaende mundtlig Examination. Alle Gloserne og de 24 første Stykker af Læsebogen ere lærte udenad. Af Badens Grammatik er hele Formlæren læst, undtagen Conjunctionerne og Interjectionerne. 2den Afdeling: Borgens Læsebog forfra til S. 32. Alle Gloserne ere lærte udenad. Grammatikken forfra til de uregelmæssige Verber. — II Classe: 1ste Afdeling: *Cæsaris* Comment. de Bello Gallico lib. I; *Cornelii Nepotis* Alcibiades, Thrasybulus,

Conon, Dion, Iphicrates, Chabrias, Timotheus, Datames, Epaminondas, Pelopidas, Agesilaus, Eumenes. Grammatik: Formlæren; Syntaxis forfra til Interjectionerne. Stiil 3 Gange ugentlig, hvoraf 2 Gange skriftlig (deriblandt een Extemporal-Stiil), 1 Gang mundtlig efter Borgens Stiilovelser S. 47—74. 2den Afdeling: af Cornelius Nepos det Samme som 1ste Afdeling. Grammatik: Formlæren; Syntaxis forfra til Abl. med Verbo. Stiil som 1ste Afd. (mundtlig efter Stiilovelserne forfra til S. 27). — III Classe: *Cæsaris* Comm. de Bello Gall. lib. V et VI; *Ciceronis* oralt. pro Ligario, pro rege Deiotaro, pro lege Manilia; *Terentii* Phormio; *Ovidii* Metamorph. lib. I. Af Grammatikken er især Læren om Tempora og Modi samt om Sætningernes Forbindelse nøie gjennemgaaet; desuden er hele Grammatikken repeteret. Stiil (efter Ingerslevs Stiilovelser) 3 Gange ugentlig, som oftest de 2 Gange mundtlig, men saaledes, at af de mundtligen gjennemgaaede Stykker den større Halvdeel derefter atter skriftligen oversættes hjemme og derpaa ligeledes hjemme rettedes af Læreren. Adskillige Timer ere, især i Begyndelsen af Skoleaaret, anvendte til Extemporalier. — IV Classe: *Livii* Hist. lib. V; *Sallustii* Bellum Catilinarium; *Ciceronis* de Officiis lib. I et II; *Horatii* Epistolæ, deri indbefattet Epist. ad Pisones; *Virgilii* Aeneid. lib. IV. Stiil 3 Gange ugentlig, hvoraf i Regelen 1 Gang mundtlig; ligeledes 1 eller 2 Gange om Maaneden en skriftlig Oversættelse fra Latin til Dansk.

Græsk. II Classe: 1ste Afd.: Langes Materialier pag. 14—50. Af Sammes Grammatik hele Formlæren. 2den Afd.: Langes Grammatik forfra til Verberne paa -μι, tilligemed de tilsvarende Stykker af hans Læsebog. — III Classe: *Herodoti* Hist. lib. I. c. 91—162; *Homeri* Iliad. lib. VI. Formlæren af Langes Grammatik. — IV Classe: *Herodoti*

Lectionstabel for Randers lærde Skole i Skoleaa

Timer.	Classe.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.
8—9.	IV.	Latin ..... B.	Latin..... B.	Latin ..... B
	III.	Historie.... Hd.	Latin..... J.	Latin ..... J
	II.	Latinsk Stiil Hb.	Geographie. Hd.	Latin ..... H
	I.	Fransk .... J.	Latin..... Hb.	Geographie. H
9—10.	IV.	Latinsk Stiil B.	Historie.... J.	Geographie. J.
	III.	Latin ..... J.	Græsk ..... B.	Græsk ..... B
	II.	Græsk ..... D.	Religion... D.	Geometrie.. H
	I.	Historie ... Hd.	Historie.... Hd.	Latin ..... H
10—11.	IV.	Græsk ..... B.	Græsk ..... B.	Latinsk Stiil B.
	III.	Dansk Stiil. D.	Arithmetik . Hd.	Tydsk ..... H
	II.	Arithmetik . Hd.	Kalligraphie U.	Dansk Stiil. D.
	I.	Dansk ..... U.	Religion... D.	Regning ... H
11—12.	Første Partie	Gymnastik . W.	Sang ..... S.	Gymnastik . W
	Andet Partie	.....	Gymnastik . W.	Sang ..... S.
2—3.	IV.	Arithmetik . Hd.	Geometrie.. Hd.	Dansk(Stiil) D.
	III.	Religion... D.	Religion... D.	Geographie. Hd
	II.	Latin..... Hb.	Tydsk ..... Hb.	Kalligraphie U.
	I.	Kalligraphie U.	Kalligraphie U.	Latin ..... Hb
3—4.	IV.	Religion... D.	Hebraisk ... D.	Religion... D.
	III.	Regning ... Hd.	Fransk .... J.	Latinsk Stiil J.
	II.	Fransk .... J.	Latinsk Stiil Hb.	Historie.... Hd
	I.	Latin ..... Hb.	Regning ... Hd.	Kalligraphie U.
4—5.	IV.	Tydsk ..... B.	Fransk .... J.	Græsk ..... B.
	III.	Latinsk Stiil J.	Historie.... Hd.	Hebraisk ... D.
	II.	Historie.... Hd.	Græsk ..... D.	Fransk .... J.
	I.	Religion... D.	Latin ..... Hb	Dansk Stiil. U.

Torsdag.	Fredag.	Loverdag.
itin ..... B.	Latin ..... B.	Latin ..... B.
itin ..... J.	Latin ..... J.	Latin ..... J.
eographie .... Hd.	Latin ..... Hb.	Latin ..... Hb.
itin ..... Hb.	Geographie ..... Hd.	Religion ..... D.
istorie ..... J.	Geographie ..... J.	Historie ..... J.
ræsk ..... B.	Græsk ..... B.	Græsk ..... B.
itinsk Stiil ... Hb.	Arithmetik ..... Hd.	Dansk ..... D.
istorie ..... Hd.	Latin ..... Hb.	Latin ..... Hb.
ræsk ..... B.	Latinsk Stiil ..... B.	Græsk ..... B.
eometrie ..... Hd.	Geographie ..... Hd.	Hebraisk ..... D.
eligion ..... D.	Religion ..... D.	Fransk ..... J.
ydsk ..... Hb.	Dansk ..... U.	Tydsk ..... Hb.
	Gymnastik ..... W.	Sang ..... S.
ymnastik .... W.	Sang ..... S.	Gymnastik ..... W.
rithmetik .... Hd.	Dansk ..... D.	Regning ..... Hd.
eligion ..... D.	Arithmetik ..... Hd.	Kalligraphie ..... U.
ydsk ..... Hb.	Latin ..... Hb.	Græsk ..... D.
alligraphie ... U.	Kalligraphie ..... U.	Latin ..... Hb.
ebraisk ..... D.	Religion ..... D.	Fransk ..... J.
ransk ..... J.	Fransk ..... J.	Dansk ..... D.
atin ..... Hb.	Historie ..... Hd.	Latin ..... Hb.
egning ..... Hd.	Latin ..... Hb.	Regning ..... Hd.
ransk ..... J.	Tydsk ..... B.	Hebraisk ..... D.
istorie ..... Hd.	Tydsk ..... Hb.	Latinsk Stiil ..... J.
ræsk ..... D.	Græsk ..... D.	Regning ..... Hd.
atin ..... Hb.	Fransk ..... J.	Dansk Stiil ..... U.

Hist. lib. II; *Xenophontis* Memorabil. Socratis lib. I; *Platonis* Apologia Socratis et Crito; *Homeri* Iliad. lib. X et XI. Af Langes Grammatik er Formlæren, paa Lidet nær, og hele Syntaxis gjennemgaaet.

Hebraisk. III Classe: 1ste Afd.: Genesis c. 3—12. 2den Afd.: Genesis c. 1 et 2. Med 1ste Afd. er hele Lindbergs Grammatik, med 2den de vigtigste Partier af samme gjennemgaaet. — IV Classe: Genesis og Lindbergs Grammatik. Nogle faa af Disciplene have tillige læst de første 25 af Davids Psalmer.

Dansk. I Classe: Læseøvelser efter Nolbechs Læsebog (fra S. 168 til Enden). Af Krosings poetiske Læsebog for Mellemclasserne ere flere Stykker lærte udenad. Benzkiens Grammatik er heelt gjennemgaaet og tillige indøvet under Læseøvelserne. 2 Timer ugentlig ere anvendte til Dictat. — II Classe: I Almindelighed er et Stykke bleven forelæst, som da af Disciplene er nedskrevet i Timen og derefter af Læreren rettet hjemme. Enkelte Gange ere lettere Opgaver bleyne foresatte. Af Krosings poetiske Læsebog ere Digte lærte udenad; forresten Læseøvelser foretagne i Forbindelse med Grammatik (efter Benzkien). — III Classe: en skriftlig Udarbeidelse ugentlig. Af Holsts poetiske Læsebog, som er brugt tilligemed den prosaiske af samme Forf., ere flere Stykker lærte udenad. — IV Classe: en skriftlig Udarbeidelse hver anden Uge. Thortsens Udsigt over den danske Litteratur er benyttet i Forening med Holsts Læsebøger og forskjellige Digterværker.

Religion. I Classe: Balles Lærebog, 1ste, 2det, og omtrent første Halvdeel af 6te Capitel. Herslebs mindre Bibelhistorie. — II Classe: Balles Lærebog med Undtagelse af 6te Capitels første Halvdeel. Af Herslebs større Bibelhistorie er af hele Classen læst fra Begyndelsen til 7de Periode;

af de Ældre er tillige læst den første Deel af 4de Afdelings 1ste Afsnit (Jesu Historie). — III Classe: Fogtmanns Lærebog, §. 63—98. Herslebs Bibelhistorie, 3die, 4de og 5te Afdeling. — IV Classe: Fogtmanns Lærebog og Herslebs Bibelhistorie heelt gjennemgaaede. Evangelium Ioannis.

Historie. I Classe: (Rosods fragmentariske Haandbog) forfra til S. 60 (den første punisk Krig) og S. 121—166 (fra Americas Opdagelse til Frederik II af Preussen). — II Classe: efter Rosods større Haandbog læst af den gamle Historie: fra den romerske Stats Stiftelse til Keiser Galba; efter samme Forf.'s Udtog af Verdenshistorien: Danmark, Norge og Sverrig. — III Classe: (Rosods større Haandbog): Danmark, Norge, Sverrig, Rusland og Preussen. — IV Classe: (samme Lærebog) den gamle Historie; af den nyere: Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Preussen, Polen, Ungarn, Tyrkiet, det græske Keiserdømme og Staterne i Asien. Det ældre Partie har desuden repeteret, hvad der var læst i forrige Skoleaar.

Geographie. I Classe: (Ingerslevs korte Lærebog) Europa, Asien og Africa. — II Classe: (Ingerslevs større Lærebog) Tydskland, Østerrig, Danmark, Holland, Belgien, England og Frankrig. — III Classe: (samme Lærebog) Asien, Africa og America. — IV Classe: (samme Lærebog) den almindelige Indledning og hele Europa. Estrups gamle Geographie, fra "Alpelandene" til Enden. I begge Dele er det i forrige Skoleaar Læste repeteret.

Arithmetik. I Classe: praktisk Regning 4 Timer ugentlig. — II Classe: (Fallesens Lærebog) Indledningen, Læren om Talning, Addition, Subtraction, Multiplication og tildeels Division. Praktisk Regning 1 Gang om Ugen. — III Classe: (samme Lærebog) Indledning, Læren om Talning, Addition, Subtraction, Multiplication og Division, om Tallenes almin-

delige Egenskaber og Decimalbrøk. Dog ere enkelte vanskeligere Sætninger forbigaaede. Praktisk Regning i Almindelighed 1 Gang om Ugen. — IV Classe: samme Lærebog heelt gjennemgaaet, med Undtagelse af 8de Cap. om Kjædebrøk. Praktisk Regning i Almindelighed 1 Gang om Ugen.

Geometrie. II Classe: (Svenningsens Lærebog) Indledning; Figurers Congruence; Noget af Capitlet om de parallele Linier. — III Classe: (samme Lærebog) Indledning; Congruence; parallele Linier; Firkanter; ligestore, skjøndt ikke congruente, Figurer; Figurers Udmaaling; Cirklen og tildeels om de regulære Polygoner. — IV Classe: hele Geometrien gjennemgaaet efter samme Lærebog.

Tydsk. I Classe: 1ste Afd.: Riises Læsebog for Begyndere S. 22—125; udenad efter samme Læsebog S. 58—67, og i Bresemanns Parleur S. 9—25. Øvelser i at afskrive Stykker efter Bogen. 2den Afd.: samme Læsebog forfra til S. 37. Bresemanns Parleur forfra til S. 9. — II Classe: Hjorts tydske Læsebog S. 66—91 og S. 125—150. Enkelte poetiske Stykker af Læsebogen ere lærte udenad. Bresemanns Parleur S. 69-81. Hjorts Grammatik forfra til ind i de uregelmæssige Verber. — III Classe: Hjorts Læsebog S. 384—432. Som Øvelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk er i første Halvaar læst af Bresemanns Parleur S. 109—124 og S. 145—150, i andet Halvaar Raupachs Lystspil "Fred med de Døde" forfra til 2 Act 8 Sc. (det yngre Partie kun til 2 Act). Af Hjorts Grammatik har 1ste Afd. læst Formlæren indtil Verberne og hele Syntaxis, 2den Afd. det samme af Formlæren, og i Syntaxis til Præpositionerne. — IV Classe: Hjorts Læsebog S. 410—467 og S. 596—610; med hvilken Læsning det har været en ufravigelig Regel at forbinde en nøiagtig grammatikalsk Analyse. Mundtlig Oversættelse fra Dansk til Tydsk er fore-

taget efter Grønbergs "tydske Stiløvelsebog" S. 1—18. Af Hjorts Grammatik er hele Formlæren gjennemgaaet, og Syntaxis indtil 6te Stykke (om Underordningen af hele Sætninger).

Fransk. I Classe: 1ste Afd.: Borrings Manuel des Enfants S. 42—102. Tillige ere Disciplene ovede i at lære udenad. 2den Afd.: Øvelse i Oplæsning samt Oversættelse efter sidstnævnte Læsebog S. 5—32. — II Classe: Borrings Læsebog for Mellemclasserne S. 106—153. Grammatikkens etymologiske Deel indtil de regelmæssige Verber incl. praktisk indøvet ved Oversættelse af passende Exempler. Det øverste Partie har desuden fuldendt Grammatikkens etymologiske Deel. — III Classe: omtrent 50 Blade af Borrings Etudes littéraires partie en prose. Begge Afdelinger have læst de vigtigste Afsnit af Borrings Grammaire française à l'usage des Danois, tillige praktisk indøvede ved Oversættelse af tilsvarende Exempler i samme Forfatters Stiløvelser. 1ste Afdeling har tillige læst det Øvrige af ovennævnte Grammatik. — IV Classe: Borrings Etudes littéraires partie en prose og partie en vers, af hver omtrent 40 Blade. Mundtlig Øvelse i Stil efter Borrings Stiløvelser. Første Afdeling har tillige deels mundtligen oversat 1ste Act af Comoedien "Den gamle Ægtemand", deels havt skriftlige Stiløvelser. Aldskillige Timer ere af og til anvendte til skriftlige Extemporalier, og naar der har kunnet vindes Tid dertil, er det sidste Qvarteer af Timen bleven anvendt til mundtlige Extemporalier, idet Læreren foresagde det Danske, og Disciplene strax oversatte det paa Fransk, snart en Enkelt, som dertil opfordredes, snart Alle i Forening.

Det var en Overbeviisning, der deeltes af samtlige Skolens Lærere, at det for Undervisningens stadige Gang i Løbet af Skoleaaret vilde være særdeles tjenligt, dersom en Indskrænkning kunde bevirkes i den i Forordningen af 7de Novbr. 1809 § 88 indeholdte Bestemmelse, ifølge hvilken tre Qvartalsexaminer i de lærde Skoler aarligen ere at afholde foruden den offentlige Hovedexamen. I Anledning heraf indgik Skolens Rector under 15de Novbr. f. A. med en motiveret Indstilling til den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler, i hvilken androges paa, "at de tvende Examiner, som efter den hidtil bestaaende Regel vare blevne afholdte i Slutningen af Skoleaarets første og tredie Qvartal, for Fremtiden maatte bortfalde, saaledes at der hvert Aar, foruden den offentlige Examen i September Maaned, ikkun foretoges den ved Slutningen af andet Qvartal anordnede Halvaarsprøve."

Som den Grund, der maatte gjøre det ønskeligt at kunne inddrage den første af de ovennævnte Qvartalsexaminer, anførtes i Indstillingen, "at den med ethvert nyt Skoleaar begyndte Undervisning ifølge Sagens Natur maa skride forholdsvis langsommere frem i de første Maaneder end senere, fornemmeligen i de lavere Classer, hvor de enten opflyttede eller nyligt i Skolen indsatte Disciple behøve Tid til at komme tilrette, og hvor den desværre unddgaaelige Ubeqvemmelighed af to Afdelinger lægger ikke ubetydelige Hindringer i Veien for Lærernes Bestræbelser. En Følge heraf bliver det, deels at det Pensum, der under de foranførte Vilkaar er gjennemgaaet i et saadant indskrænket Tidsløb af 2½ Maaned — da Examen, for at slutte sig umiddelbart til Juleferien, maatte begynde omtrent den 18de Decbr. — i Hensseende til sit Omfang i Regelen ikke kan være betydeligt, deels at de fleste af en saadan Classes eller Afdelings nye

Disciple først da begynde at finde sig nogenlunde hjemme i samme og med større Lethed at tilegne sig det Meddeelte: saaledes at en videre uafbrudt Fortsættelse af Undervisningen just paa dette Punkt af Skoleaaret vistnok maatte ansees for hensigtsmæssigere og derfor mere styrkende for Disciplenes Fremgang, end en Afbrydelse formedelst en Examen, som foruden den Tid, den medtager, ikke skjønnes at kunne afgive nogen paalidelig eller særdeles magtpaaliggende Dom over en Virksomhed, der først i det Dieblik kan siges at ordne sig og at vinde Raadighed over de forskjellige Undervisningsgjenstande."

I Hensende til den Qvartalsexamen, der er anordnet at skulle holdes ved Slutningen af Juni Maaned, yttredes det "som en Mening, hvilken Erfaringen havde bestyrket, at denne Examen udøver paa Undervisningens Gang en standsende og forstyrrende Indflydelse, der ikke lader sig erstatte ved den ved en saadan Prøve tilsigtede Fordeel. Efterat nemlig i vedkommende Qvartal sædvanligen 2 Uger afgaae fra Undervisningen paa Grund af de i Løbet af samme indtræffende Paaske- og Pintseferier, samt almindelig Bededag, Christi Himmelfartsdag og St. Hansdag, afbrydes dernæst Undervisningen henved 8 Dage ved fornævnte Examen, for atter at fortsættes i noget over 3 Uger indtil Sommerferien, hvis ubeleilige Stilling mellem Juni Qvartalsexamen og den offentlige Examen standser og adsplitter Skolens Virksomhed i et vigtigt Afsnit af Skoleaaret, hvor det, just med Hensyn til sidstnævnte Examen vilde være særdeles gavnligt at vinde en samlet Tid for Undervisningen, saameget mere som denne efter Sommerferien ikke kan skride videre frem, men maa indskrænke sig til den for hele Skoleaaret nødvendige Repetition. Der vilde altsaa for en Deel kunne raades Bod paa den her omhandlede Ulempe, hvis der i det Mindste forbe-

holdtes den fremskridende Undervisning en udelt og uforstyrret Tid indtil Begyndelsen af Sommerferien, hvilket vilde gjøres muligt ved en Inddragelse af Juni Qvartalseramen. En saadan Forandring i den hidtil bestaaende Anordning turde, foruden den Fordeel, som den vilde medføre i den ovenfor angivne Henseende, muligen ogsaa for saa vidt forekomme den kgl. Direction lidet betænkelig, som det Stof, der er gjennemarbeidet med Disciplene i Løbet af Skoleaarets 3 første Qvartaler indtil den sidstnævnte Qvartalseramen, vilde, med Undtagelse af den Forøgelse, som 3 Ugers fortsatte Undervisning indtil Sommerferien medfører, i Henseende til sit Omfang blive det samme som det, for hvilket der ved den snart paafølgende offentlige Examen skal aflægges Regnskab, og med hvis Repetition der ikke ret længe derefter begyndes." Det bemærkes endeligen, "at det i en Skole, hvor Directionen havde bevilget den saare gavnlige Indskrænkning af Undervisningstiden til 6 Timer daglig, vistnok maatte ansees for magtpaaliggende, at det Arbeide, der udføres, ved den størst mulige Sammenhæng i Tiden kunde vinde den Styrke, som det ellers ved et saaledes formindsket Timeantal kunde synes at maatte savne." Medens det saaledes i Almindelighed ikke kunde andet end erkjendes, "at Skolen, naar en passende Tid af Skoleaaret er forløben, nødvendigen maa give Disciplene Leilighed til at samle det hidtil Lærte og ved en Prøve sikkre sig den tilbørlige Kundskab om deres Fremgang", saaledes meentes det, "at den i denne Henseende, foruden i den offentlige Examen, vilde have en tilstrækkelig og derhos meget velgjørende Betryggelse i den halvaarlige Examen, der som saadan slutter Skoleaarets 2det Qvartal, i Særdeleshed hvis denne, saavidt det lader sig iværksætte, udvidedes til en forenet mundtlig og skriftlig Prøve, til hvilken en Tid af 8 Dage formeentes omtrent at ville udfordres."

I Anledning af denne Indstilling bevilgede den kongelige Direction under 28de Novbr. f. A., at de hidtil i Randers lærde Skole i Juni og December Maaned afholdte Examina for Eftertiden maatte bortfalde, saaledes at der kun foruden Hovedexamen holdes een Halvaarsexamen i Marts Maaned.'

Ligesom allerede tidligere en daglig Morgenandagt er bleven indført i Aarhuus Kathedralskole (s. Rector Blaches Skoleefterr. f. 1837-40 S. 63-66), saaledes have vi her i indeværende Skoleaar gjort Begyndelsen med fælleds Lovsang, idet vi dog have troet, i det Mindste indtil videre, at burde indskrænke denne til Mandag Morgen og Løverdag Aften. Men vi tvivle ligesaa lidet som fornævnte hæderlige Skolemand om, at vi derved have indført en god Skik.

Skolens almindelige Stipendiefond bestaaer for Øieblikket af:

1.	6 Legater til et samlet Beløb af	3,855 Rbd.	92 ß
2.	En kongelig Obligation, stor	100 —	- -
3.	Et af en Incrementcapital udlaant Beløb	15 —	58 -
		3,971 Rbd.	54 ß

4. Leien af Skolens Agre efter approberet Auctionsbud.

Til Uddeling af Stipendier har saaledes for Skoleaaret 1840-1841 været at anvende:

1.	Renterne af ovennævnte Legatcapital . .	158 Rbd.	82 ß
2.	Leien af Skolens Agre	97 —	72 -
3.	Et Overskud fra forrige Aars Uddeling .	20 —	41 -
		277 Rbd.	3 ß

Overeensstemmende med det under 9de Octbr. f. A. ind-

sendte Forslag til Beneficiernes Fordeling for indeværende Skoleaar, bevilgede den kgl. Direction under 31te næstefter, at af ovenanførte Sum et Beløb af 265 Rbd. (hvorved en Rest af 12 Rbd. 3 ß lodes tilbage) maatte uddeles paa følgende Maade:

Høieste Stipendium, 50 Rbd. Sølv, tillagdes Disciplen O. A. Hougaard af 4de Cl., saaledes at 20 Rbd. blive at udbetale, 30 Rbd. at oplægge.

Mellemste Stipendium, 35 Rbd. Sølv, tillagdes Disciplen J. C. Sondershausen af 3die Cl., saaledes at Alt blev at oplægge.

Laveste Stipendium, 20 Rbd. Sølv, tilstodes 9 Disciple: J. C. Snog, F. E. Nanneſtad, L. P. Blichert og U. C. Ludvigsen af 4de Cl., J. C. Lund, J. Bruun, A. Holm, R. Th. Hoff og R. Windfeld af 3die Cl., for Samtlige Alt at oplægge.

Fri Underviisning bevilgedes følgende 13 Disciple: C. Preetzmann, P. N. Jesſen, J. M. P. Kragh, J. Sidenius, D. C. Blicher af 4de Cl., A. Carſtensen og D. Th. Plesner af 3die Cl., C. E. Lund og N. M. Usſing af 2den Cl., og ſom extraordinaire Gratiſter: G. C. Schøning af 4de Cl., A. Ingerslev af 2den Cl., S. Eſchildſen og J. A. Nyegaard af 1ſte Cl.

Underviisning mod nedſat Betaling bevilgedes 4 Disciple: H. Neckelmann, C. F. Lorentzen, J. C. Hobe af 3die Cl., og B. Iſaacſen af 2den Cl.

De Stipendier, ſom udredes af Skolens ſæregne Legater ere efter foregaaende Indſtilling fordeelte ſaaledes: 1. Det Foſieſke Stipendium, 5 Rbd. 6 ß, er af Directionen bevilget Dimittenden O. A. Hougaard. 2. Stipendiet af de Brock-Bredalſke Legater (Fund. § 8), 26 Rbd. 4½ ß, er af Adminiſtrationen for bemeldte Legater tilkjendt Diſcipel

af 4de Cl. L. P. Blichert. 3. Tvende Stipendier af samme Legater (Fund. §§ 9 og 10), hvilke uddeles efter hvert Aars Examen Artium, det ene paa 60 Rbd. 78 ß, det andet paa 50 Rbd. 78 ß, ere af Administrationen respective bevilgede de i forrige Aar herfra dimitterede Studenter M. G. G. Steenstrup og A. M. A. Kühnel. 4. Stipendiet af det Lasonske Legat, 8 Rbd., er af Legatets Overdirector tillagt den ligeledes i forrige Aar herfra dimitterede Student C. M. Schou.

Hans Majestæt Kongen har ogsaa i dette Aar af sin Chatolkasse allernaadigst bevilget Disciplen J. C. Lund en Understøttelse, hvilken dennegang er bleven forhøiet til 30 Rbd.

Af det Estrupske Legats Renter, hvilke i dette Aars Juni Termin beløb sig til 185 Rbd. 1 ß, ere 29 Rbd. efter Fundatsen anvendte saaledes, at 27 Rbd. ere tillagte afg. Rector, Prof. Lunds Enke, og 2 Rbd. udbetalte i det i Fund. § 4 angivne Øiemed (s. Skolecterr. f. 1839-1840 S. 36-38). Efter denne Udbetaling tilbagelodes altsaa endnu i Randers Byes Sparekasse et Rentebeløb af 156 Rbd. 1 ß; men da de sammesteds indestaaende Summer ikkun forrentes med 3 pCt., har Skolens Rector, for saameget som muligt at befordre Legatets Fremvæxt, i sidstnævnte Termin indkjøbt en 4 pCt. rentebærende kongelig Obligation paa 100 Rbd. for 99 Rbd., saaledes at Legatet for Øieblikket eier a) den oprindelige mod 1ste Prioritet udsatte Capital af 600 Rbd., b) en kgl. Obligation paa 100 Rbd., c) som indestaaende i Sparekassen 57 Rbd. 1 ß.

Skolens samtlige **Indtægter** have i Regnskabsaaret 1840 beløbet sig til . . . . . 7,119 Rbd. 11½ ß
Udgifterne have været . . . . . 6,992 — 74 -

Beholdning . . 126 Rbd. 33½ ß

Det bemærkes herved, at der blandt Indtægterne er iberegnet det Tilskud, som Skolen aarligen modtager fra den almindelige Skolefond, hvilket for ovennævnte Regnskabsaar har beløbet sig til 2,500 Rbd. Af de Indtægter, som Skolen her paa Stedet oppebærer, fremhæves som de vigtigste: a) **Kornindtægterne** (Tiender af 5 Sogne og Degnekorn), hvilke, beregnede efter Capitelstaxten, for bemeldte Aar have indbragt 1,892 Rbd. 12 ß; b) **Skolecontingenterne** (hvoriblandt Lyse- og Brændepenge, Indskrivningspenge, Testimonier o. desl.), hvilke have udgjort et Beløb af 1,427 Rbd. 84 ß; altsaa begge de anførte Indtægtsposter tilsammen 3,320 Rbd.

Skolens Bibliothek har, efterat den i forrige Aars Skoleefterretninger meddeelte Fortegnelse var sluttet, modtaget en Tilvext af følgende Skrifter:*)

Afbildninger af Dyr og Planter efter Dictionnaire des sciences naturelles, ved **J. F. Schouw** og **D. F. Eschricht**. 7de Hefte. Kbhavn 1841. 8.

Arati Phænomena. Venet. ap. Aldum 1499.

A. Baggesen, Den danske Stat, ... betragtet geographisk og statistisk. Kbhavn. 1840. 8.

O. L. Bang, Kan Udfaldet af Statens og Menneskets Syg-

*) Ved en Uagtsomhed var i forrige Aars Skoleefterretninger forglemt at anføres **H. P. Selmer**, Kbhavns Universitets Aarbog for 1839. Kbhavn 1840. 8.

domme forudsiges efter de samme Grundsætninger? Kbhavn 1840. 8. (Tale).

O. L. Bang, Det kongelige Frederiks Hospital i Kjøbenhavn. En Skizze. Kbhavn. 1840. 4. (Program).

K. F. Becker, Verdenshistorie. Udgivet af J. W. Loebell. Med J. G. Woltmanns og K. A. Menzels Fortsættelser. Oversat af J. Riise. 1ste Deels 2det — 6te Hefte; 2den Deels 1ste og 2det Hefte. Kbhavn 1840—1841. 8.

Th. Becker, Orion, historisk-geographisk Maanedsskrift. 3die Binds 1ste — 3die Hefte; 4de Binds 1ste og 2det Hefte. Kbhavn 1840. 8.

C. H. A. Bendtsen, Efterretninger om Fredericia lærde Institut. 1ste Hefte. Odense 1840. (Program).

H. Bjerregaard, Dyder og Udyder i verdslige Exempler. 1ste Binds 5te Hefte. Randers 1841. 8.

S. M. J. Bloch, Fortsatte Undersøgelser om det gamle Hellenistiske Sprogs rette Udtale. 1ste Hefte. (Med tilfriede Efterretninger om Roeskilde Kathedralskole for 1839 — 1840.) Roeskilde 1840. 4. (Program).

V. A. Borgen, Efterretninger om det von Westenske Institut fra dets Stiftelse til nærværende Tid. Kbhavn 1840. 8. (Program).

Brage og Idun, et nordisk Fjerdingårsskrift, udgivet af *F. Barfod.* 3die Bind. Kbhavn 1840. 8.

Th. F. G. Bricka, De malleo humido in homines translato. Partic. I. Hauniæ 1840. 8.

Budget for Aaret 1841 samt Normalreglement for samtlige Stats-Indtægter og Udgifter, vedkommende Kongeriget Danmark o. s. v. Kbhavn 1841. 4.

Characteer-Liste ved Examen Artium ved Soröe Academie 1840. Fol.

M. Tullii Ciceronis de oratore dialogi III. Ed. *Th. C. Harles.* Norimbergæ 1776. 8.

Corpus scriptorum historiæ Byzantinæ. Ed. consilio *B. G.*

Niebuhrii. Voll. II. (Ephraemius. — Constantinus Porphyrogenitus Vol. III). Bonnæ 1840. 8.

E. A. Dahlerup, De ulcere ventriculi perforante. Partic. II. Hauniæ 1841. 8.

S. Th. N. Drejer, Elementa phyllologiæ. Hauniæ 1840. 8.

C. G. Elberling, Narratio de T. Annio Milone. (Med tilfoiede Efterretninger om Slagelse lærde Skole for 1839 — 1840). Hauniæ 1840. 8. (Program).

Erotiani, Galeni et Herodoti Glossaria in Hippocratem. Ed. *I. G. F. Franzius.* Lipsiæ 1780. 8.

H. F. J. Estrup, Tygestrup, som det var, og som det er. En historisk-statistisk Beskrivelse. Kbhavn 1838. 4.

Euripidis Hecuba. Cum interpretatione *Matthæi Heusleri.* Lipsiæ 1555. 8.

Eutropii Breviarium historiæ Romanæ. Ed. *C. H. Tzschucke.* Lipsiæ 1804. 8.

Examen artium extraordinarium i December 1840. Fol.

C. Æm. Fenger, Quid faciant ætas annique tempus ad frequentiam et diuturnitatem morborum hominis adulti, disquisitio medico-statistica. Hauniæ 1840. 8.

C. Valerii Flacci Argonautica. Ed. Bipont. 1786. 8.

L. Annæi Flori Historia Romana et *L. Ampelii* Liber memorialis. Ed. Elzevir. Lugd. Batav. 1655. 8.

Forelæsninger ved Kjobenhavns Universitet og den polytechniske Læreanstalt i Sommersemestret 1840. — Samme (med Tilfoielse af Forelæsningerne ved det kgl. chirurgiske Academie) for Vintersemestret 1840 — 1841 og Sommersemestret 1841. Kbhavn 1840 — 1841. 4.

Forelæsninger ved det medicinske Facultet og det chirurgiske Academie i Sommerhalvaaret 1841. Kbhavn 1841. Fol.

Forhandlinger ved Kjöbenhavns Universitets Fest den 6te Juli 1840 i Anledning af Deres Majestæters Kong Christian den Ottendes og Dronning Caroline Amalias Salving og Kroning. Udgivet af Rector univers. *O. L. Bang.* Kbhavn. 1840. Fol.

S. Iulii Frontini opera. Ed. Bipont. 1788. 8.

A. Gellii Noctes Atticæ. Ex recens. *Antony Thysii* et *Iacobi Oiselii*. Lugd. Batav. 1666. 8.

G. Gesenii Thesaurus philologicus criticus linguæ Hebrææ et Chaldææ veteris testamenti. Tom II. fascic. 2. Editio altera. Lipsiæ 1840. 4.

J. Grønlund, Skolecfterretninger fra Kolding lærde Skole for Skoleaaret 1839 — 40. Odenſe 1840. 8. (Program).

Hippocratis opera. Cum interpret. Latina ed. *Anutius Foesius*. Genevæ 1657. Fol.

Homeri Odyssea XXI — XXIV bók, á islenzku útlagdar af *Sveinbirni Egilssyni*. Videyar Klaustri 1840. 8.

F. E. Hundrup, Om Bibliotheker og Boger i det gamle Rom. (Med tilfoiede Efterretninger om Randers lærde Skole for Skoleaaret 1839 — 1840 af Rector B. Borgen). Kbhavn 1840. 8. (Program).

J. R. Hübertz, Om Bevægelſen i den danſke Befolkning. En Skizze. Kbhavn 1840. 8.

Indbydelſesſkrift til den offentlige Examen i den videnſkabelige Realſkole i Aarhuus i Mai 1841. (I. Overſigt over de danſke phanerogame Planter efter Sexualſyſtemet, af Adjunct T. C. T. Lasſen. II. Skolecfterretninger ved Rector R. C. Nielſen). Aarhuus 1840. 8.

Indbydelſesſkrift til den offentlige Examen i Ribe Kathedralſkole 1840. (I. Dr. Gräffes Oplösning af de höiere numeriske Ligninger, ved Overlærer *H. J. Hansen*. II. Skolecfterretninger for 1832 — 1840 ved Rector, Prof. Thorup.) Ribe 1840. 8.

Indbydelſesſkrift til den offentlige Examen i Ronne lærde Skole i September 1840. (I. En Skoletale af Adjunct Sommer. II. Skolecfterretninger af Rector Bohr). Ronne 1840. 8.

Indbydelſesſkrift til den offentlige Examen i Viborg Cathedralſkole i September 1840. (I. Emendationes M. Tullii Ciceronis epistolarum. Scripsit *A. S. Wesenberg*. II. Efterretninger

om Viborg Cathedralskole for 1839 — 1840 af Rector Hasselbalch). Viborg 1840. 8.

Index lectionum in universitate regia Hauniensi per semestre æstivum a. 1840, — in univ. reg. Haun. et in academia regia chirurgica per semestre hibernum a. 1840 et per semestre æstivum a. 1841 habendarum. Hauniæ 1840 — 1841. 4.

B. S. Ingemann, Stjernebilledernes Symbolik. En poetisk Anskuelse. Kbhavn 1840. 4. (Program).

B. S. Ingemann, Skyhimlen eller den Luke-Howardske Skyformationslære betragtet som Billedform for Naturpoesien. Kbhavn 1840. 4. (Program).

C. F. Ingerslev, Om det lærde Skolevæsens Tilstand i nogle Tydske Stater og i Frankrig, tilligemed Betragtninger og Forslag angaaende det lærde Undervisningsvæsen i Danmark. Kbhavn 1841. 8.

J. H. F. Jahn, De danske Auxiliairtropper. Et krigshistorisk Udkast. 1ste Afd. og 2den Afd. 1ste og 2det Hefte. Kbhavn 1840—1841. 8.

Jahrbücher (neue) für Philologie und Pädagogik, von *G. Seebode, I. C. Jahn* und *R. Klotz*. 29ster Band, 3—4 Heft; 30ster Band, 1—4 Heft; 31ster Band, 1—4 Heft; 32ster Band, 1stes Heft. Leipsig 1840—1841. 8. — Jahrbücher (neue) u. s. w. 6ster Supplementband, 3 — 4 Heft; 7ter Supplementb., 1—2 Heft. Leipzig 1840—1841. 8.

D. Junii Juvenalis et *A. Persii Flacci* Satyræ cum vet. scholiastæ et variorum commentariis. Amstelodami 1684. 8.

H. Knudsen, Joachim Rønnow, udvalgt Biskop til Roeskilde. Kbhavn 1840. 8.

Korter (6) over Staden Kjöbenhavns Qvarterer. (Henhörende til Sterms Topographie af Kbhavn).

U. B. Krarup, Beretning om Borgerdydsskolen paa Christianshavn. Kbhavn 1840. 8. (Program).

I. P. F. Königsfeldt, Genealogiske Tabeller over den Oldenburgske Stamme. Kbhavn 1840.

F. Lange, Almindelig Grammatik. Et videnskabeligt Omrids. I Hefte. Kbhavn 1840. 8.

J. C. L. Lengnich, Samling af Stamtavler. 4 Hefter. Kbhavn 1839—1840.

Lister over Examen Artium ved Kjöbenhavns Universitet i Aaret 1840. Fol.

Dionysii Longini liber de grandiloquentia. Ed. *G. Langbaine.* Oxonii 1650. 12.

Longi Pastoralia. Ed. *Petrus Moll.* Franekeræ 1669. 4.

M. Annæus Lucanus de bello civili. Cum notis variorum ed. *Corn. Schrevelius.* Lugd. Batav. 1658. 8.

I. H. B. Lübkert, De hæresi Priscillianistarum. Hauniæ 1840. 8.

J. N. Madvig, Blik paa Oldtidens Statsforfatninger med Hensyn til Udviklingen af Monarchiet og en omfattende Statsorganisme. Kbhvn. 1840. Fol. (Program).

J. H. Mansa, Kort over den nordlige Deel af Fyen. Kbhavn. 1840.

J. H. Mansa, Kort over den sydlige Deel af Fyen samt Als og Ærö. Kbhavn 1840.

Valerius Maximus. In usum Delphini ed. *Petrus Iosephus Cantel.* Parisiis 1679. 4.

S. Meisling, Grundtrækkene af det spanske Sprogs Grammatik. Kbhavn 1841. 8.

N. G. Melchior, De myotomia oculi. Hauniæ 1841. 8.

C. Molbech, Dansk Dialect-Lexikon. 1ste — 6te Hefte. Kbhavn 1833—1840. 8.

C. Molbech, Bidrag til en Historie og Sprogfildring af de danske Bibeloversættelser fra det XVIde Aarhundrede, særdeles Christian den Tredies Bibel af 1550. Kbhavn 1840. 4. (Program).

Morskabslæsning for den Danske Almue. Udgivet af R. Rask. Ny Række 1ste Aarg. Nr. 14—52; 2den Aarg. Nr. 1—17. Kbhavn 1840—1841. 8.

A. F. Müller, Til hærligt Minde om Dannemarks uforglemmelige Konge, Frederik den Sjette. (Med tilføiede Efter-

retninger om Horsens lærde Skole for 1839—1840). Kbhavn 1840. 8. (Program).

B. H. Mørch, Om Grændserne for den historiske Undervisning i de lærde Skoler, dens Fordeling og successive Fremskriden. (Med tilføiede Skolefterretninger om Metropolitanskolen for Skoleaaret 1839—1840 af Rector, Prof. M. L. Nissen). Kbhavn 1840. 8. (Program).

Cornelius Nepos cum notis variorum. Lugd. Batav. 1675. 8.

Cornelius Nepos. In usum Delphini ed. *Nicolaus Courtin.* Parisiis 1675. 4.

(M. Nielsen), Borgerdydsskolen i Kjøbenhavn. Skoleaaret 1839—1840. Kbhavn 1840. 8. (Program).

H. F. Hoegh Nissen, Alphabetisk Fortegnelse over det græske Sprogs uregelmæssige og defektive Verber. (Med tilføiede Efterretninger om Frederiksborg lærde Skole for Skoleaaret 1839—1840 af Rector Dr. Flemmer). Kbhavn 1840. 8. Program).

Velleius Paterculus. Cum scholiis, notis &c. ed. *Petrus Burmannus.* Lugd. Batav. 1719. 8.

Persius's Satirer, oversatte og forklarede af O. Worm. Kbhavn 1840. 12.

P. Pètursson, Historia ecclesiastica Islandiæ. Ab anno 1740 ad annum 1840. Hauniæ 1841. 4.

M. Accii Plauti Comoediæ. Ex recens. *Io. Fr. Gronovii* ed. *Io. Aug. Ernesti.* Lipsiæ 1760. II Voll. 8.

C. Ramus, Algebra og Functionslære. Kbhavn 1840. 4.

L. I. A. Reumert de symptomatibus inflammationis venæ cavæ. Hauniæ 1840. 8.

E. P. Rosendahl, Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Nykjøbing Cathedralskole 1840. (I. Oratio habita in schola Hothersniensi ab *Olao Wormio* MDCCIC. II. Skolefterretninger). Nykjøbing 1840. 8. (Program).

Q. Curtii Rufi Alexander Magnus. Cum not. varior. ed. *Samuel Pitiscus.* Hagæ Comit. 1708. 8.

J. Røgind, Forsøg til at anthyde Videnskabens Forhold til

Livet i Almindelighed og Skolen i Særdeleshed. 1ste Afd. (Med tilfoiede Efterretninger om Aarhuus Cathedralskole for Tidsrummet fra 1837 — 1840 ved Rector H. H. Blache). Aarhuus 1840. 8. (Program).

C. Crispus Sallustius et *L. Annæus Florus.* Birminghamiæ. 1773. 4.

Samling af biographiske Notitser om Nogle af de fra Aalborg Kathedralskole til Universitet dimitterede Discipler. (Med tilfoiede Skole-Efterretninger for 1839—1840 af Rector, Prof. Tauber). Kbhavn. 1840. 8. (Program).

Sapphus fragmenta et elogia. Ed. *Io. Chr. Wolfius.* Londini 1733. 4.

I. C. Saxtorph, De funiculi umbilicalis prolapsu. Partic. II. Hauniæ 1840. 8.

Scholia in Aristotelem. Collegit *C. A. Brandis.* Berolini 1836. 4.

H. P. Selmer, Akademiske Tidender. 4de Binds 4de Hefte. Kbhavn 1841. 8.

L. Annæi Senecæ opera, cum notis variorum. Tom. I. Edit. Elzevir. Amstelodami 1672. 8.

Sulpicii Severi opera. Cum not. varior. ed. *Georgius Hornius.* Lugd. Batav. 1654. 8.

Statistisk Tabelværk. 2det Hefte, og 3die Hefte 1ste og 2den Afdeling. Kbhavn 1837 — 1840. Tverfol.

H. Stephani Thesaurus Græcæ linguæ. Edd. *C. B. Hase, G. & L. Dindorfii.* Vol. III. fascic. 7. Vol. IV. fascic. 5 & 6. Parisiis. Fol.

J. Suhr, Enkelte Bemærkninger om det lærde Skolevæsen. (Med tilfoiede Efterretninger om Vordingborg lærde Skole) Kbhavn 1840. 8. (Program).

Achilles Tatius. Ed. *C. G. Mitscherlich.* Bipont. 1792. 8.

Theophrasti characteres. Ed *Io. A. Goez.* Norimbergæ 1798. 8.

Theophrasti Eresii libri de historia et de causis plantarum. Curavit *Io. Gottl. Schneider.* Lipsiæ 1821. 8.

Tidsskrift for Litteratur og Kritik. Udgivet af F. C. Petersen. 2den Aarg. 7de — 12te Hefte; 3die Aarg. 1ste — 6te Hefte. Kbhavn 1840 — 1841. 8.

Tidsskrift, historisk, udgivet af den danske historiske Forening, redigeret af C. Molbech. 2det Binds 1ste og 2det Hefte. Kbhavn 1840—1841. 8.

Tidsskrift, naturhistorisk, udgivet af H. Krøyer. 3die Binds 2det — 5te Hefte. Kbhavn 1840—1841. 8.

S. Aurelii Victoris Historia Romana. Ed. *Samuel Pitiscus.* Traj. ad Rhen. 1696. 8.

E. C. Werlauff, Sophia af Meklenborg, Dronning til Danmark og Norge, &c. Kbhavn 1841. Fol. (Program).

W. Zytphen, Tidens Ström (fremstillet paa 3 Korter).

Disciplenes Moerskabsbibliothek, som i Aaret 1836 blev oprettet og siden har været bestyret af mig, er nu voxet til en Samling af 135 Værker i omtrent 250 Bind eller Hefter. Til den første Grundlæggelse blev af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler skjænket 70 Rbd.: dets faste Indtægt bestaaer i et Contingent af 1 Rbd. aarligen af hvert Medlem: Deeltagelsen er aldeles frivillig. Bibliotheket har især i det sidste Aar været flittigen benyttet, og Deeltagernes Antal har været større end før: derfor har ogsaa et større Antal nye Bøger i dette Aar kunnet anskaffes end før har været Tilfældet. Jeg kan ikke forlade Randers Skole uden at udtrykke den Tilfredsstillelse, som ogsaa denne Deel af min Virksomhed ved samme har forskaffet mig: jeg har stedse mere overbeviist mig om den Nytte, som en saadan Indretning medfører for de allerfleste Disciple, og Besørgelsen af Udlaanet o. s. v. har været mig et langt mere behageligt end besværligt Hverv.

Det har hidtil været et ofte følt Savn, at man ingen Catalog havde over denne Bogsamling. Til den Ende følger her nedenfor en efter Fagene ordnet Fortegnelse over de Bøger, som nu haves: af denne Fortegnelse aftrykkes for Bibliothekets Regning et Antal Exemplarer særskilt for at over-

lades Disciplene for Fremtiden imod en passende Betaling: af denne vil hiin, forresten ubetydelige, Bekostning kunne efterhaanden dækkes.

Siden 1ste August 1840 have Indtægterne været:

	Kassebeholdning . . .	3 Rbd.	3 ß 8 ß
Oct.	Contingent af 14 Restanter og nye Deeltagere	7 -	- - -
1ste Jan.	Contingent af 39 Deeltagere for 1ste Semester	19 -	3 - -
1ste Juli.	Contingent af 40 Deeltagere for 2det Semester	20 -	- - -
		50 Rbd.	- ß 8 ß

Udgifterne have været:

Tvende Regninger fra Boghandler Smith		24 -	3 - 4 -
Tvende dito fra Bogbinder Lerche		10 -	- - 4 -
Bøger kjøbte underhaanden i Kjøbenhavn		9 -	3 - -
dito	her i Randers	10 -	3 - 4 -
		54 Rbd.	3 ß 12 ß

Underbalancen, 4 Rbd. 3 ß 4 ß, kan ventes dækket ved Tilkomst af nye Deeltagere efter 1ste October.

31te Juli 1841.

C. F. Ingerslev.

A. Historiske Skrifter.

Molbech, Ditmarskerkrigens Historie.

— Fortællinger og Skildringer af den danske Historie. 3 Hefter.

Estrup, Absalon som Helt, Statsmand og Biskop.

Wachsmuth, De vigtigste historiske Personer og Begivenheder fra Reformationen indtil vore Tider, oversat af Klee. 3 Dele.

Historiske Skildringer (et Udvalg af de ældre Udgaver af Rises Archiv). 5 Bind.

Bohr, Tordenskjolds Levnet.

Marckmann, Franklins Levnet.
Thiele, Om Thorvaldsen.
Rohmann, Reformationens Indførelse.
Luplau, Reformationens Indførelse.
Visby, Holsteens Erobring.
Malling, Store og gode Handlinger.
Scener af Frankerigs Historie. 3 Bind.
Schiller, Geschichte des dreizigjährigen Krieges. 4 Bd.
— Geschichte des Abfalls der Niederlande. 6 Bd.
Segur, histoire de la grande armée.

B. Beskrivelser over Folk og Lande.

Graah, Reise til Grønland.
Monrad, Beskrivelse over Kysten Guinea.
Niemeyer, Reise til England, oversat af Repp.
Andersen, Skyggebilleder af en Reise til Harzen. 1831.
Das Ausland for 1835, 1836, 1837.
Seidler, Zehn Jahre in Brasilien.
Ukert, Gemälde von Griechenland.
Entdeckungen und Abentheuer in den Polarseen.
Entdeckungen und Abentheuer in Africa.
Gutzlaff, Reisebericht aus Siam.
Molbech, Reise i Tydskland o. s. v. 3 Bind.
— Breve fra Sverige. 3 Bind.
Haafner, Reise paa Ceylon.
Ingerslev om det lærde Skolevæsen i Tydskland og Frankerig.

C. Romaner og Fortællinger.

Walter Scott, Røde Robin. 2 Bind.
— Fængslet i Edinburg. 4 Bind.
— Ivanhoe. 3 Bind.
— Guy Mannering. 3 Bind.
— Bruden fra Lammermoor. 2 Bind.
— Oldgrandskeren. 3 Bind.
— Montrose. 2 Bind.
— Den sorte Dverg.

Walter Scott, Den gamle Gravmand. 2 Bind.
— Talismanen. 2 Bind.
— Waverley. 2 Bind.
— Der Abt. 2 Bd.
— Das Kloster. 2 Bd.
— Woodstock. 2 Bd.
Cooper, Spionen. 2 Bind.
— Den sidste Mohicaner. 2 Bind.
— Steppen.
— Conanchet. 2 Bind.
— Lodsen. 2 Bind.
— Den røde Fribytter. 2 Bind.
— Banditen. 2 Bind.
— Hedningemuren. 2 Bind.
Bulwer, Blomsterpigen. 2 Bind.
— Leila.
J. L. Heiberg, Samlede Noveller. 2 Dele.
Holberg, Niels Klimm.
Oehlenschläger, Eventyr. 2 Dele.
— Nordiske Oldsagn.
— Hroars Saga.
Grimm, Folkeeventyr.
Smollet, Humphry Clinker.
Kruse, Syv Aar. 3 Bind.
Andersen, Improvisatoren. 2 Bind.
Ingemann, Tre Fortællinger.
— Valdemar Seier. 3 Bind.
— Erik Menveds Barndom. 3 Bind.
— Valdemar den Store og hans Mænd.
— Noveller.
Carl Bernhard, Noveller. 4 Bind.
— Fortællinger.
Blicher, Noveller. 7 Bind.
Thiele, Bjergmandsdalen.
Iwan eller Revolutionen 1762.

Morier, Hadschi Baba. 2 Bind.
Musæus, Folkesventyr. 3 Bind.
Marryat, De tre Kuttere.
— Sørøveren.
— Søofficieren. 2 Bind.
Hauch, Guldmageren.
— Wilhelm Zabern.
Nye Fortællinger af Forfatteren til en Hverdagshistorie. 2 Bind.
Tusinde og Een Nat. 3 Bind.
Lafontaine, Wenzel Falck.
C. Pichler, Wiens Beleiring.
Birch-Pfeiffer, Romantische Erzählungen.
Miss Pardoe, Skizzen aus Portugal.
Oeuvres de Florian. 5 Bind.
Bug Jargal par *V. Hugo.*

D. Digte og Skuespil.

Oelenschläger, Nordens Guder.
— Fiskeren.
— Rolf Krake.
— Hagbart og Signe.
— Fostbrødrene.
— Frehas Alter.
— Ludlams Hule.
— Socrates.
— Digterværker. 6 Bind.
— Stærkodder.
Holberg, Peder Paars.
Ewalds samlede Værker. 2 Dele.
Holbergs Comedier, udg. af Boye. 7 Bind.
Ingemann, Reiselyren.
— Loveridderen.
— Reinald Underbarn.
— Dronning Margrethe.
Debatten i Politievennen.
Udvalg af Theatrets Repertoire. 3 Bind.

Schiller, Wallenstein 1 u. 2 Th.
— Fiesko.
— Maria Stuart.
— Die Räuber.
— Die Braut von Messina.
— Wilhelm Tell.
— Don Carlos.
— Kabale und Liebe.
— Die Jungfrau von Orleans.
— Gedichte. 3 Bdchen.
Goethe, Götz von Berlichingen.
— Gedichte. 2 Bd.
Lockroy, Pourquoi?
Merle, Le Conscrit.
Sauvage, Un matelot.
Scribe, La lune de miel.
— Le Savant.
C. Delavigne, Louis onze.
V. Hugo, Hernani.

E. Tidsskrifter.

* **Riise**, Archiv for Historie og Geographie (fra 1836).
* — Historisk-geographisk Archiv.
* — Bibliothek for Ungdommen.
* — Nyt Bibliothek for Ungdommen.
* Magasin for Reisebeskrivelser. 3 Bind.
* Magasin for Natur og Menneskekundskab.
* **Drewsen**, Underholdning for Menigmand.
Das Ausland for 1835, 1836, 1837.
Das Hellermagasin for 1834, 1835, 1836, 1837.

NB. Paa de med * betegnede Tidsskrifter har Bibliotheket stadigen abonneret.

Som et Tillæg, der er beregnet paa velvillige Læsere, tilføies her de Ord, der bleve fremsagte ved Translocationen Torsdagen den 1ste October f. A.

Med Lov og Tak have vi begyndt den Gjerning, der idag har kaldet os hen til dette Sted; thi Lovsangen hæver ikke alene sin Røst paa de Steder, der ere indviede til den Høiestes Dyrkelse, men den skal og vil lyde overalt, hvor et aandeligt Liv rører sig i christelig Kjærlighed og Sandhed. Herrens Huus er ikke alene der, hvor de beskikkede Lærere forkynde Ordet for Menighederne; men det skygger med sit venlige Ly over ethvert Samfund, hvor Aanden søger den rette Erkjendelses klare Lys, medens Hjertet føler og Læben siger, at Riget og Magten og Æren alene tilkommer vor Fader i Himlen; ja selv naar Du gaaer ind i Dit Kammer og lukker Din Dør, og er ene i stille Betragtning med Gud og Dig selv, da har Du helliget Dit Hjerte til et Tempel for Herren, og han vil være nær hos Dig og tage Bolig i Dig med sin Fred og Velsignelse. Ogsaa paa dette Sted er et Samfund stiftet, hvis Tanke og Idræt bevæger sig om Livets høieste og vigtigste Anliggender, et Samfund, som gjennem Aarhundreder har bygget sit Huus ved Siden af Christi Helligdom, saaledes at naar Kirkens ærværdige Navn blev nævnet, da nævnte de ogsaa Skolen. Er da det Værk, som her skal fremmes, et alvorligt og betydningsfuldt Arbeide; gaaer Veien til Kundskabens Frugt og Viisdommens Fylde først igjennem Skolen, og skal det ene Aar efter det andet give Vidnesbyrd om os, der her komme sammen for at give og modtage: da er der sandeligen ogsaa en dyb Betydning i de Øieblikke, i hvilke et henrundet Aars Gjerning er ophørt, og det nye Aar atter kalder os tilbage paa Veien. Naar vi da stedse maae bekjende, at der i den svundne Tid vederfaredes os Naade herovenfra, selv da, naar det syntes os, at

Arbeidet ei lykkedes saaledes, som vi havde tænkt eller ønsket eller haabet, da skal der i saadanne Øieblikke være Fest i Skolen; og naar vi nu have begyndt vor Fest med at stemme Sindet til Alvor og dybere Betragtning, ville vi derefter søge at gjøre os det ret klart, hvad det er, hvorfor vi saaledes paa dette Sted og i denne Time skulle love og takke Gud.

Saa ville vi da først bringe den Algode og Almægtige vor Tak, fordi der paa dette Sted er en Skole, og ikke alene derfor, men fordi den staaer i Kirkens Nærhed, det er, i Nærheden af Herrens Huus, altsaa i et christeligt Land, hvor en christelig Regjering i Tidernes Løb har stræbt med Alvor og Værdighed at fremme Kundskab og Videnskab. Det skal paaskjønnes som en rig Naade fra ham, der styrer vore Veie med Viisdom og Kjærlighed, at vor Tilværelse hensattes i en Tidsalder, over hvilken Vankundigheden ikke udbreder sit sørgelige Mørke, at vi boe og bygge i et Land, hvor Oplysningens veldædige Straaler ikke først nu skulle bryde sig en besværlig Vei gjennem Kamp og truende Modstand. Thi vort Fædreland er en velsignet "Plet af Jord"; det er en Fredens Have, hvor det er godt at være; og medens Aret bølger paa Ageren og Bølgen i Havet, som slynger sig om vore Kyster, da bryder Morgensolen frem over Mark og Hav, ret som et helligt Tegn, ret som et Sendebud fra Lysenes Fader, der vilde, at Aandens Klarhed, som kommer ned til Menneskет fra oven, skulde udbrede sit Skin over Danmarks Dale. Og derfor hæve de sig trindt omkring i Landet, de stille Boliger for Kundskab og Dannelse; og de unge Vandrere drage derind, saavel fra de tarvelige Hytter som fra de store Stæder, hver til sit Sted, hver efter sine Vilkaar, alt eftersom det forundes dem at stræbe hen imod Videnskabens rigere Skatte, eller der anvises

dem den ringere, men stedse hæderlige Plads indenfor den mere indskrænkede Kreds af almeennyttig Lærdom; men Alle søge de derhen, for at Aandens Lys kan oprinde hos Høie og Lave, og at et ædelt, forstandigt Folk kan boe omkring paa vore Sletter. Lad det ogsaa oprinde i al sin Reenhed paa det Sted, hvor vi nu ere forsamlede, saa at det maa kjendes, at om Stedet end er det samme, som det var for Aarhundreder siden, saa er Aanden, der rører sig her, en anden. Thi indenfor disse Mure vandrede Munken sin tunge Gang i de henfarne Tider, medens Trældommens Aag hvilede haardt paa Sind og Tanke; nu har en anden Slægt taget Bolig herinde; nu er den christelige Friheds Krands opreist paa Bygningen; nu skinner Videnskabens Sol friere og ædlere og renere ind igjennem Ruden: og derfor skulle vi love og takke Gud for denne Skole.

Og vi, hvis Kald det blev at være sammen med disse, der overgaves os til Lærdom og Underviisning, vi skulle ikke tie om den Misfundhed, der blev os til Deel; thi det var Meget, der betroedes i vor Varetægt; det var ikke timeligt Gods eller de Ting, som ere af Verden; men det var aandelige Kræfter og aandelige Bevægelser, som ved vor fredende Haand skulde styres og ordnes saaledes, at Alviisdommens Raad kunde opfyldes, og at et Kundskabens Træ maatte opvoxe i Skyggen af disse Mure, hvis Frugter kunde vorde en god Gave for den Slægt, der boer i Landet, og Gud et velbehageligt Offer. Saaledes er det i Sandhed et stort Kald, vi have at varetage; men at vor Hu og vor Tanke just drog os hen til denne Gjerning, at vor Vei gjennem Livet just førte os hen til disse Steder, at vi agtedes værdige til at arbeide i en Tjeneste, til hvilken de dyrebareste Forventninger knytte sig hos alle dem, der elske de velsignede Børn: er dette ikke Alltsammen en Naadegave fra Himlen?

og var det ikke Guds kjærlige Styrelse, der kom tilsyne gjennem alt dette? og hvergang vi fornam en Røst i vort Indre, der mindede os om at arbeide i Kraftens og Kjærlighedens og Sindighedens Aand, var dette da ikke Guds Kald, der udgik til os, at vi skulde omgaaes med vort Embede, ikke som lade og uvillige Tjenere, men som forstandige og kjærlige Vogtere af den Helligdom, til hvis Tjeneste vi ere indviede? Arbeidede vi da altid i denne priselige Aand? og turde vi vel sige om os selv, at vi altid vare stærke og dygtige i vor Gjerning saaledes som vi burde? O, vi vide det altfor vel og bekjende det med Ydmyghed, at det var igjennem vor Skrøbelighed, at Gud aabenbarede sit Raad og sin Styrke, at vi ofte vare svage og fattige paa Raad, at de Hindringer, som mødte os, ei altid bleve overvundne, at Feil og Misgreb ei altid bleve undgaaede, saa at vi mangen en Gang fristedes til med Tvivl og Mismod at spørge os selv, om vi dog ikke havde miskjendt vor Evne, og om vi her i Sandhed havde fundet den Plads, paa hvilken det burde sig os at virke. Men dog takke vi Gud, fordi han var stærk ogsaa i de Svage. Thi medens vi vedbleve at være os bevidste, hvad det var, hvorefter vi skulde stræbe, undlode vi, Gud være lovet! aldrig at bevare det gode Forsæt og den gode Villie til at arbeide i Forening frem mod det samme Maal, saaledes at vore Veie ikke skiltes fra hinanden, men at det, vi ønskede og vilde og stræbte, var Et og det Samme. Dette vilde vi nu vistnok mindst have forstaaet saaledes, som om vore Meninger ingensinde i Dette eller Hiint vare afvigende; tværtimod ønske og haabe vi, saasandt som vi mene det vel med vor Skole, at en saadan Forskjellighed aldrig maa savnes iblandt os. Thi ligesom Naturens Kræfter gjære og røre sig mod hverandre, og derved Skabningens Orden ingenlunde forstyrres, men vedligeholdes i og gjennem-

trænges af et friſk Livs ſtyrkende Fylde, ſaaledes ſkulle ogſaa i det aandelige Liv Foreſtillinger og Synsmaader bevæge ſig mod hverandre, for at de renſede og luttrede kunne træde ud af Striden og derefter ſlutte ſig ſammen i Enighedens velgjørende Samfund. Har da virkeligen dette Sted ſeet os at vandre ſaaledes indbyrdes, — og vi vide, at det var ſaaledes — at Ingen af os taug for hinanden der, hvor han burde tale, at vi gjerne meddeelte hverandre vore Raad og vore Foreſtillinger, og ei ſkyede at lade Mening træde frem mod Mening; — har det virkeligen været ſaaledes, at ingen Misklang derfor lød forſtyrrende gjennem vort Samfund, men at tværtimod den oprigtige og ſandhedskjærlige Meddelelſe knyttede os faſtere til hverandre ved gjenſidig Agtelſes og Velvillies Baand: ſee, da var dette jo atter en Velſignelſe, der hvilede over os, og det var ſom om den Algode vilde virke Kraft og Styrke i de Svage ved indbyrdes Sammenhold; og at denne Velſignelſe ſkjænkedes os, derfor ſkulle vi ogſaa indkomme for Herren med Takſigelſe.

Men der vare dog mangen en Gang Øieblikke — thi ſaaledes tilſkyndes Enhver af os ofte til at tale med ſig ſelv — da Dine bedſte og kraftigſte Beſtræbelſer Intet formaaede, da de Lærdomme, Du meddeelte, ikke fandt Indgang, da Dine kjærligſte Formaninger ei bleve agtede, da Din Omhu mødtes af Ladhed og Ligegyldighed og lønnedes af Utaknemmelighed: — kunde Du da ogſaa i ſaadanne Øieblikke finde Hvile i Bevidſtheden om Din redelige Villie, ſkjøndt Du Intet havde udrettet? og kunde Du nu, idet Du ſkuer tilbage paa ſaadanne Timer af det henrundne Aar og paa dem, der berededе Dig en ſaadan Løn for Din Kjærlighed, ogſaa opſende Din Tak til den Høieſte? hvad mene vel I, unge Venner! paa hvilke jeg her nærmeſt tænker, og ſom ydede os en ſaa ringe Erſtatning for vor Flid og vor Omſorg, at

jeg vilde svare mig selv paa dette Spørgsmaal? Jeg vilde vistnok ikke undlade at gaae i Rette med Eder; jeg vilde vistnok minde Eder om, hvorledes I have forspildt den Roes, vi saa gjerne yde den flittige og arbeidsomme Discipel; men jeg vilde dog takke min Gud og Herre ogsaa for det, der var vederfaredes mig i saadanne Øieblikke; jeg vilde takke ham for min Sorg og Bekymring, takke ham, fordi han gav mig Sind og Hjerte til at sørge over Eders Uforstandighed og Letsindighed og Ustjønsomhed, til at bekymres med dem, hvis Stolthed og Glæde I skulde være, hvis Forhaabninger og Forventninger hænge ved Eder, hvis Kjærlighed hviler over Eder. Ja, naar jeg beder den Bøn: "Frels os fra det Onde," da skal jeg sige og mene: befri mig fra Synd og Last og Ligegyldighed og Alt, hvad der bekæmmer og vanærer mig, men tag ikke Bekymringen bort fra mig, og lad mig bære min beskikkede Deel deraf, saa at jeg dagligen lærer at være stærk i Taalmodighed, saa at jeg stedse agter mere paa mig selv, saa at min Røst maa vorde mere gjennemtrængende og min Tale med Overbeviisningens fulde Kraft finde Indgang hos disse, der hidtil ei vare villige til at høre, paa det at deres Hjerter maae bøies i Kjærlighed til at elske alt det, der giver dem Roes og Ære.

Men i Menneskets Liv boer Glæden saa forunderligt ved Siden af Bekymringen, og derfor kunde vi mindst glemme i denne Time at takke Gud for Eder, der tidligen begreb, at Flidens og Arbeidsomhedens Vei ogsaa er Ærens Vei, der sluttede Eder til os med Tillid og Hengivenhed, vare tilstede hos os med Tanke og Villie, medens vi talede og lærte, saa at Eders Kundskab hver Dag udvidedes og styrkedes, saa at Eders Glæde og vor Glæde hver Dag voxede og at vi gjensidigen, som ældre og yngre Venner, gjerne saae hverandre og gjerne talede med hverandre paa disse Steder.

I ville — og jeg haaber, at I ville det Alle tilsammen — forene Eder med os i Lov og Tak til den Algode, fordi der her er en Skole, hvor kjærlige Forældre eller Forsørgere vilde at I skulde samles med os, for at de engang kunde efterlade Eder den bedste Arvedeel, saa sandt som vi derved tænke paa en oplyst Aand, der stræber frem ad Veien i Fromhed og Tillid til Gud, saaledes at det, der her begyndtes som Kundskab, kan fuldendes som Videnskab.

Thi her skulle I ikke have Eders blivende Sted; men paa Grundvolden, som her blev lagt, skulle I bygge videre der, hvor Videnskabens Mestere ville meddele Eder dens Gaver i rigere Fylde. Saaledes vandre de bort herfra Aar for Aar, og inden vi blive det vaer, er der Ingen tilbage af alle dem, med hvilke vi første Gang samledes i disse Sale. Saa kom da, Du skjønne, veemodsfulde Erindring, og slut dem Alle i Din Favn, baade dem, der forlængst droge bort herfra, og dem, vi nylig rakte Haanden i Afskedens Stund, medens Haabet og Velsignelsen fulgte dem paa Veien, saa at vi Ingen glemme af dem Alle, men at deres Navne og — det give Gud! — deres Ære maa nævnes paa dette Sted, naar vi tale om dem, der engang hørte til dette Samfund.

Den Deeltagelse, som De, hæderværdige Medborgere! stadigen yttre for vor Skole, har en retmæssig Fordring paa vor fuldeste Erkiendelse. Vi have oftere havt den Glæde, ved den aarlige offentlige Prøve at see en talrig Kreds af dem, der elske Ungdommen og agte dens Underviisning, at slutte sig omkring os. Vi tilstaae, at vi heller ikke kunne undvære denne Deeltagelse, og at vi ikkun med Mismod vilde savne den; thi den er os en Opmuntring i vort besværlige Kald, og det er os i Sandhed en tilfredsstillende Løn at

vide, at vor Skole og dens Virksomhed er Gjenstand for vore Medborgeres hædrende Opmærksomhed. Herfor være Dem bragt vor hjerteligste Tak.

Idet jeg nu skal bekjendtgjøre Udfaldet af den sidst afholdte Prøve, vilde vi forgjæves dølge, at Høsten paa mange Steder ikke har svaret til vort Arbeide, og derfor bie vi her med Taalmodighed i Haabet om en tilkommende alvorligere Flids mere lønnende Frugter. Men vi tilføie med Glæde, at vi paa andre Steder have seet vore Bestræbelser paaskjønnede efter vore Forventninger og vort Hjertes Ønske.

(Examens Udfald bekjendtgjordes og oplæstes).

Som de af Skolens Disciple, der ved stadig og fortrinlig Flid og gode Sæder have gjort sig fortjente til at modtage en særegen Belønning som et Vidnesbyrd og Minde om deres Læreres særdeles Tilfredshed, er det mig kjært at kunne nævne og fremkalde: Af 4de Classe **Ole Anton Hougaard**, af 3die Cl. **Jens Christian Sondershausen**, af 2den Cl. **Richard Theodor Hoff** og **Christian Ehrenfried Lund**. Endvidere have vi Anledning til paa en særegen Maade at paaskjønne den Flid og Sædelighed, der anbefaler følgende Disciple, hvilke derfor fremkaldes og nævnes med udmærket Roes: Af 3die Cl. **Jonas Collin Lund**, af 2den Cl. **Rasmus Windfeld**, af 1ste Cl. **Balthaser Isaacsen**.

Det Sindelag, hvormed I, kjæreste unge Venner! stedse have arbeidet og levet iblandt os, er mig en Forsikkring om, at I ei ville misforstaae Betydningen af de Belønninger, vi her have givet Eder, og af den hæderlige Maade, paa hvilken I ere blevne nævnede. Thi I vide det vel, at den egentlige og sande Løn ikke er indbefattet i noget synligt Tegn eller nogen udvortes Ære, men at den ene og alene maa søges der, hvor I ogsaa allermindst kunde ønske at savne den,

i Eders egen Bevidsthed om en værdig Anvendelse af de Gyner, som Forsynet skjænkede Eder. Lad denne Dag, da I ere blevne fremstillede som brave og flittige Disciple for en Forsamling af hæderlige Mænd, bevares i Eders Erindring, saa at Eders Sind og Villie fremdeles styrkes til at fuldføre, hvad I saa smukt have begyndt.

(Her bekjendtgjordes Opflytningen og Tilgangen af nye Disciple; slutteligen oplæstes Navnene paa samtlige Skolens Disciple).

See disse ere de, som bleve os betroede, og med hvilke vi skulle vandre videre frem ad Veien. Men Veien er lang og ofte besværlig, og derfor, ligesom vi begyndte med Lov og Tak, saaledes ville vi slutte med Bøn til ham, der forstaaer at lede vor Gang og lyse paa vore Stier. Giv os da, Herre! det, som vi behøve, for at vi her kunne udbrede Din Ære! giv os Kraftens og Kjærlighedens og Sindighedens Aand, men giv os ogsaa Viisdommens Aand, for at vi kunne bevise os som rette Lærere i Din store Menighed! Lad Din Naade og Velsignelse hvile over denne Skole og over alle dem, som her skulle udføre deres Dagværk! Bevar og velsign Kongen, og naar Du ogsaa beskikker ham sin Deel af Livets Sorger, da giv ham Mod og Standhaftighed i Troen paa Dig; men lad det høre med til hans Livs Glæder, at christelig Oplysning og Sandhed udbreder sig kraftigt fra Kirke og Skole. Og Fædrelandet, som omslutter os Alle, til hvilket vi Alle, Konge og Folk, Rige og Fattige, Vise og Enfoldige, ere knyttede med Troskabens og Kjærlighedens stærkeste og helligste Baand, — det elskede Fædreland beskjærme Du med Din velsignende Naade! Det skee! —

Den offentlige Examen

i Randers lærde Skole for Aaret 1841

foretages i følgende Orden:

Mandagen den 13de September.

8—12. De tre øverste Classer latinsk Stiil.	2—5. Samtlige Classer dansk Stiil.

Tirsdagen den 14de September.

8—12. IV Cl. Latin.	2—5. IV Cl. Religion.

Onsdagen den 15de September.

8—11. IV Cl. Hebraisk.	2—3½. I Cl. Fransk.
2—6. IV Cl. Mathematik.	3½—5½. II Cl. Fransk.

Torsdagen den 16de September.

8—12. IV Cl. Hist. og Geogr.	8—12. III Cl. Religion.
2—4. IV Cl. Tydsk.	2—4½. III Cl. Fransk.
4—6. I Cl. Latin.	4½—6. I Cl. Dansk.

Fredagen den 17de September.

8—12. IV Cl. Græsk.	8—12. III Cl. Latin.
2—5. IV Cl. Fransk.	2—6. III Cl. Mathematik.

Løverdagen den 18de September.

8—10. Samtlige Classer Sang og Gymnastik.

Mandagen den 20de September.

8—11. III Cl. Græsk.	2—6. III Cl. ~~Mathematik.~~ Hist. og Geogr.

Tirsdagen den 21de September.

8—11. II Cl. Latin.	2—6. II Cl. Hist. og Geogr.

Onsdagen den 22de September.

8—11. II Cl. Religion.	2—4½. III Cl. Tydsk.
	4½—6½. I Cl. Hist. og Geogr.

Torsdagen den 23de September.

8—12. II Cl. Mathematik.	2—4. I Cl. Religion.
	4—6. II Cl. Tydsk.

Fredagen den 24de September.

8—11. III Cl. Hebraisk.	2—5. II Cl. Græsk.
	5—6½. I Cl. Tydsk.

Løverdagen den 25de September om Formiddagen Kl. 9 prøves de til Optagelse i Skolen anmeldte Disciple. Torsdagen den 30te September om Formiddagen Kl. 10 foretages Translocationen, og Mandagen den 4de October begynder Undervisningen for det nye Skoleaar.

Til at overvære den mundtlige Examen og Translocationen indbydes herved ærbødigst Disciplenes Fædre og Foresatte, samt andre Skolens og Videnskabernes Velyndere.

Randers lærde Skole den 1ste September 1841.

B. Borgen.